

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.07 – МКР.1952 «С» 2023.10.26 013 ПЗ

ПОЛЕГЕНЬКО СЕРГІЯ ВАСИЛЬОВИЧА

2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Економічний факультет

УДК 336:631.16

ПОГОДЖЕННЯ
Декан економічного факультету

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри фінансів

**Анатолій
ДІБРОВА**

(підпис)

Наталія ШВЕЦЬ

(підпис)

« ____ » _____ 2024 р.

« ____ » _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему «Управління фінансовими ресурсами аграрного
підприємства в умовах сучасних викликів»**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

(код і назва)

Освітня програма Фінанси і кредит

(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми

к.е.н., доцент

Руслана ОПАЛЬЧУК

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи**

к.е.н., доцент

Лариса ОЛІЙНИК

Виконав

Сергій ПОЛЕГЕНЬКО

Київ – 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

д.е.н., проф. _____ Наталія ШВЕЦЬ

“ _____ ” _____ 2024р.

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ

Полегенько Сергію Васильовичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок _____

(код і назва)

Освітня програма _____ Фінанси і кредит _____

Орієнтація освітньої програми _____ освітньо-професійна _____

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах сучасних викликів»

Затверджена наказом ректора НУБіП України № 1952 «С» від 26.10.2023 р.

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2024.11.29 _____

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: фінансова звітність підприємства, нормативно-правові акти, економічна література

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні аспекти управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства
2. Аналіз управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства на прикладі ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»
3. Шляхи удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств

Перелік графічного матеріалу (за потреби) _____

Дата видачі завдання « 25 » листопада 2023 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи _____

Лариса ОЛІЙНИК

Завдання прийняла до
виконання _____

Сергій ПОЛЕГЕНЬКО

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «**Управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах сучасних викликів**» виконана на прикладі ТОВ ВКП «АВАНТАЖ», складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що викладено на 82 сторінках комп'ютерного тексту, що містить 12 таблиць, 7 рисунків.

Метою дослідження є обґрунтування шляхів удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах сучасних викликів.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах сучасних викликів.

У процесі написання магістерської роботи використовувались такі *методи економічних досліджень*: аналіз теоретичного матеріалу стосовно здійснення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств та пошук напрямів його вдосконалення; коефіцієнтний; синтезу; вертикальний; горизонтальний; графічний.

Інформаційною базою для проведення дослідження використовувалися наукові праці українських і зарубіжних учених, монографії, статті, статистична та фінансова звітність аграрного підприємства тощо.

Практична цінність роботи полягає в тому, що пропозиції зроблені в роботі будуть корисними та цінними для підприємств, в тому числі і аграрних в складних умовах сучасних викликів з ціллю удосконалення процесу управління фінансовими ресурсами та підвищення ефективності їх використання.

Ключові слова: фінансові ресурси, аграрне підприємство, джерела формування фінансових ресурсів, управління, ефективність використання, прибутковість.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна сутність та класифікація фінансових ресурсів підприємства	8
1.2. Джерела формування фінансових ресурсів Помилка! Закладку не визначено.	
1.3. Сутність управління фінансовими ресурсами підприємства та методичні підходи до нього	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»	28
2.1. Оцінка фінансового стану підприємства	28
2.2. Динаміка і структура фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування	35
2.3. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	422
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	51
3.1. Шляхи збільшення прибутковості аграрних підприємств.....	51
3.2. Оптимізація структури капіталу підприємства як напрям удосконалення формування його фінансових ресурсів	56
3.3. Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств.....	64
ВИСНОВКИ	700
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	76

ВСТУП

Успішна діяльність підприємств значно залежить від наявності в них потрібної суми фінансових ресурсів. Завдяки необхідному фінансовому забезпеченню господарської діяльності, правильному вибору джерел і способів мобілізації фінансових ресурсів та визначенню оптимальних напрямків їх використання забезпечується збільшення доходів підприємств. Нині в умовах сучасних викликів однією із найвагоміших проблем підприємств є низька ефективність управління їх фінансовими ресурсами.

Теоретичні засади управління фінансовими ресурсами розроблено зарубіжними дослідниками С. Маєрсом, П. Друкером, М. Міллером, М. Месконом, Ф. Модільяні та ін. Значний внесок в розвиток теорії і методології управління формуванням та використанням фінансових ресурсів зробили українські дослідники М. Дем'яненко, О. Гудзь, В. Зіновчук, В. Опарін та інші.

Актуальність теми дослідження. Фінансові ресурси підприємства забезпечують безперервність виробничого процесу. При цьому вагоме значення має оптимальне співвідношення між позиковими та власними коштами, яке може загрожувати фінансовій стійкості підприємства. Для забезпечення економічного зростання як на макро-, так й на мікрорівні підприємства повинні виважено управляти фінансовими ресурсами, в тому числі їх ефективно формувати і використовувати. Тому питання ефективного управління фінансовими ресурсами саме аграрних підприємств в умовах складних сучасних викликів залишаються достатньо актуальними.

Метою магістерської роботи є обґрунтування шляхів удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах сучасних викликів.

В процесі досягнення мети вирішувались наступні завдання:

- визначити економічну сутність та класифікацію фінансових ресурсів підприємства;
- розглянути джерела формування фінансових ресурсів;
- з'ясувати сутність управління фінансовими ресурсами підприємства та методичні підходи до нього;
- проаналізувати фінансовий стан ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»;
- дослідити динаміку і структуру фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування;
- здійснити аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства
- запропонувати шляхи удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства в умовах сучасних викликів.

Методами дослідження є: аналіз теоретичного матеріалу стосовно здійснення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств та пошук напрямів його вдосконалення; коефіцієнтний; синтезу; вертикальний; горизонтальний; графічний.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці українських і зарубіжних учених, монографії, статті, статистична та фінансова звітність аграрного підприємства тощо.

Практична цінність роботи полягає в тому, що пропозиції зроблені в роботі будуть корисними та цінними для підприємств, в тому числі і аграрних в складних умовах сучасних викликів з ціллю удосконалення процесу управління фінансовими ресурсами.

За темою роботи були опубліковані тези доповідей «Сутність управління фінансовими ресурсами підприємств та заходи щодо його вдосконалення в умовах сучасних викликів» Всеукраїнської науково-практичної конференції

молодих вчених та студентів «ЕКОНОМІЧНІ ДНІ - 2024» (10 квітня 2024 року, м. Київ, НУБіП України).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація фінансових ресурсів підприємства

Фінансові ресурси займають важливе місце у економічних відносинах. Їхня особливість проявляється в тому, що вони постійно набирають грошової форми, мають розподільний риси та відображають використання та формування різних видів прибутків та накопичень підприємства галузі матеріального виробництва, держави та учасників невиробничої сфери.

У нинішніх політичних та економічних умовах сучасні підприємства зіштовхуються із нестабільністю, яка потребує термінового формування і прийняття ефективних управлінських рішень стосовно відновлення платоспроможності та рішення фінансових проблем.

Проблема формування фінансових ресурсів для підприємств є найбільше актуальною в зв'язку з війною в Україні. Нині у науковій літературі є багато підходів до визначення фінансових ресурсів підприємства. Сучасні дослідники, які направляють свої дослідження на вивчення фінансів суб'єкта господарювання, розглядають фінансові ресурси як сукупність грошових коштів підприємств (накопичень, доходів, фондів), які є в наявності підприємств та мають цільову направленість. Опарін В.М. досліджує фінансові ресурси як фінансову категорію і вважає, що це та сума коштів яка спрямована в основні та оборотні активи підприємства. Вони описують фінансовий потенціал, а тобто можливість суб'єкт господарювання у здійсненні витрат з ціллю одержання доходу [17].

Фінансові ресурси разом із матеріальними та трудовими є ваговою складовою ресурсної забезпеченості підприємств. Поддєрьогін А.М. і інші

автори фінансові ресурси визначають, як грошові кошти, які є в розпорядженні суб'єкт господарювання, до яких належать грошові фонди і та їх складова грошових коштів, яка використовується у не фондівій формі [18].

Головними джерелами фінансових ресурсів є власні та залучені кошти суб'єкта господарювання. Романенко О.Р. відзначає, що фінансові ресурси це матеріальне втіленням фінансових відносин на рівні господарюючих суб'єктів [5]. Під ними розуміють накопичені підприємством грошові кошти з різних джерел, що надходять в господарський обіг та використовуються для покриття його потреб. Поляк Г. Б., Колчина Н. В. та інші поруч з фінансовими ресурсами розглядають таку категорію - капітал, тобто та частина фінансових ресурсів, яка вкладається у виробництво і приносить дохід після завершення обороту. Тобто ці вчені розглядають капітал підприємства як перетворену форму фінансових ресурсів.

В фінансовій енциклопедії розглядають фінансові ресурси як кошти, якими розпоряджаються підприємства, до яких відносяться грошові фонди та частина грошових коштів, яка використовується в не фондівій формі, валютні цінності, цінні папери. Структура, величина, склад фінансових ресурсів підприємства обмовлюється об'ємом виробництва і його ефективністю. Від величини фінансових ресурсів залежить збільшення виробництва і економіко-соціальний розвиток підприємства, та як їх ефективне використання визначає ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість підприємства [13].

Фінансові ресурси – це сукупність фондів, які приймають участь в забезпеченні діяльності підприємств та виконують обіг в грошовій формі. Фінансові ресурси перебувають в власності тих або інших суб'єктів та використовуються для вирішення поставлених проблем.

Ще є інший підхід до визначення фінансових ресурсів – це грошові фонди фінансової системи, що формуються в результаті фінансової і економічної діяльності у процесі формування та розподілу валового національного продукту за певний період та направляються для забезпечення безперервного розвитку і функціонування та національної економіки [7].

Визначення категорії «фінансові ресурси» не має єдиного підходу в сучасній науковій літературі.

Проте різні такі підходи привели до наступних узагальнень, тобто під фінансовими ресурсами підприємств розуміють кошти, які чи належать їм, чи перебувають в їхньому використанні.

Ці кошти направлені на полегшення процесу простого або розширеного відтворення чи для задоволення соціальних потреб персоналу.

Фінансові ресурси перетворюються у господарський оборот через певні джерела.

Фінансові ресурси розглядають з двох напрямів:

1) як набір інструментів, які використовуються для залучення фінансових ресурсів, потрібних для обслуговування виробничих і інших витрат підприємства;

2) як сукупність методів, які застосовуються для забезпечення фінансової підтримки діяльності підприємства. Такі методи потенційно доступні та дійсно використовуються у процесі формування, використання і розвитку організації. Вони забезпечують певний обсяг фінансових ресурсів [17].

Економічна категорія «фінансові ресурси» це кошти, які використовують для виконання певних завдань відповідно до плану, що приведе до спланованого економічного результату. Концепція фінансових ресурсів є складною тому часто зустрічаються різні точки зору на її економічну природу. Проаналізувавши праці Д. Опачинського, М. Бердара складається враження, що найпоширенішою думкою є тлумачення фінансових ресурсів підприємства як грошових коштів (доходів, фондів), які використовуються на певну ціль [35].

На думку Поддєрьогіна А. М., першочерговими джерелами фінансових ресурсів підприємств є власні та залучені кошти ресурсів. Власний капітал формується з статутного капіталу, амортизаційних нарахувань, прибутку та валового доходу. Окрім того, підприємства можуть одержувати позики,

акціонерний капітал, субсидії, внески і інші кошти із фінансового ринку, як залучені [9].

Має місце ще підхід до визначення фінансових ресурсів, що під ними розуміють не тільки грошові кошти, а й ресурси, які запозичені в основні та оборотні активи. На нашу думку, фінансові ресурси, які матеріалізуються в активах підприємства розуміються більш широко прихильниками даного погляду.

Тобто фінансові ресурси підприємств – це ресурси, які необхідні для функціонування, розширення та зростання бізнесу. Тобто підприємства значно залежать від фінансових ресурсів, які акумулюються з різних джерел: власний капітал, позикові кошти, інвестиції (рис.1.1).

Рис. 1.1. Структура фінансових ресурсів підприємства [21]

Тобто за цим підходом фінансові ресурси підприємств визначаються потрібні засоби для забезпечення функціонування, а й для забезпечення розширення та зростання бізнесу.

Головна сутність фінансових ресурсів підприємства якнайкраще розкривається під час

виконання їх ґрунтовних функцій:

- збільшення ресурсного потенціалу;
- утворення і підтримку підприємства;
- підтримка безперервності відтворення;
- забезпечення платоспроможності, фінансової стабільності, економічної ефективності та конкурентоспроможності;
- виконання фінансових зобов'язань.

Фінансові ресурси мають вагомe значення для здійснення фінансових зобов'язань, одержання прибутку і забезпечення сталого зросту.

Термін «фінансові ресурси» є значно ширшим ніж термін ресурси. Фінанси та фінансові ресурси з'являються із появою грошей, при цьому грошові відносини які самі по собі виконують функцію засобів обігу стають капіталом, тобто тією вартістю, яка приносить дохід, прибуток утворюючи умови для розвитку фінансів [10].

Підприємства є головною сферою економіки, а фінансові ресурси підприємств можуть засвідчувати їх фінансову стійкість та спроможність. Від фінансових результатів роботи підприємств залежить економічний стан держави та регіону.

Таким чином, найчастіше в економічній літературі використовується таке визначення сутності фінансових ресурсів - до фінансових джерел підприємства відносять всі джерела грошових коштів, які надходять та накопичуються підприємством для утворення активів підприємства, які йдуть на фінансування усіх видів діяльності підприємства, як за прибутку, власного капіталу, інших надходжень.

В таблиці 1.1 подано різні підходи до трактування категорії «фінансові ресурси».

З вищезазначеного матеріалу можна зробити наступні висновки, що фінансові ресурси необхідно розглядати з трьох позицій:

- створення та використання фінансових ресурсів відбувається в межах фінансових відносин;
- фінанси підприємства як складову виробничих відносин;

- визначення «ресурси» розглядати як запаси, які використовуються на визначені цілі.

Таблиця 1.1

Сутність поняття «фінансові ресурси» [14]

Автор	Визначення
А. П. Брезинська	Фінансовими ресурсами є сукупність фондів грошових коштів, які перебувають у розпорядженні держави та підприємств.
Л. В. Бражник	Фінансові ресурси є складовою економічних ресурсів, які представляють засоби кредитної, грошової та бюджетної системи, яка використовується для безперервної діяльності та розвитку економіки.
П. П. Гаврилко	Фінансові ресурси - сукупність усіх форм грошових коштів, фінансових активів якими розпоряджається підприємство.
Ю.А. Гайбура	Фінансові ресурси це грошові доходи та надходження, якими користується підприємство і призначені для здійснення фінансових зобов'язань, покриття витрат на економічну мотивацію працівників та розширене виробництво.
В. Р. Товмасян	Фінансові ресурси це сума накопичених власних та позикових коштів підприємства у формі цільових грошових фондів, які спрямовані на забезпечення його господарської діяльності в майбутньому.
К.В. Роєнко	Фінансові ресурси є матеріальними носіями фінансових відносин, які опосередковують розподільчі та обмінні процеси, виражені такими відносинами при розподілі вартості суспільного продукту, перерозподілі через бюджети різних рівнів, страхування, позабюджетні фонди, фонди.
Р.С. Яско	Фінансові ресурси це сукупність капіталу, майна підприємства, які виражені у грошовій формі та знаходяться у розпорядженні такого підприємства, використовуються в процесі господарсько-фінансової діяльності для реалізації своїх функцій.

Таким чином, фінансові ресурси є грошовими коштами, які накопичуються у фонди цільового призначення для реалізації певних витрат.

Із усіх опублікованих джерел можна виділити одне універсальне визначення фінансових ресурсів підприємства. Фінансовими ресурсами суб'єкт господарювання є грошові кошти, що можуть бути власними і залученими, якими підприємство розпоряджається у повному обсязі та витратити їх для фінансування та виконання фінансових зобов'язань і поточних витрат [13].

В результаті проведеного аналізу запропоновані різними авторами підходи до визначення терміну “фінансові ресурси” можна зробити висновок, що в економічній літературі є суттєва відмінність стосовно визначення економічної природи та трактування такого терміну. Водночас погляди одних учених стосовно визначення сутності фінансових ресурсів не суперечать поглядам в інших дослідників, а тільки доповнюють їх.

1.2. Джерела формування фінансових ресурсів

Для ефективної діяльності підприємство повинно мати певну суму фінансових ресурсів на балансі та правильно їх використовувати відповідно до виду діяльності.

Фінансові ресурси це джерело існування підприємства. Вони є життєво необхідними для реалізації усіх видів діяльності і одержання прибутку. Сутність фінансових ресурсів можна трактувати з допомогою багатоманітних підходів, але всі вони зводяться до частини грошових коштів суб'єкта господарювання, які формуються через розподілу та перерозподілу національного доходу, національного багатства, валового внутрішнього продукту та капіталу [17].

Фінансові ресурси мають важливе значення для здійснення фінансових зобов'язань, виконання витрат на отримання прибутку від виробничо-господарської діяльності, розширене відтворення.

Джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та залучені кошти. Власний капітал характеризує загальну суму засобів суб'єкта господарювання, які належать йому на правах користування, володіння і розпорядження, тобто перебувають у його власності та спрямовуються

підприємством для формування частки активів безстроково на безповоротній, безоплатній основі [16].

Використання власних фінансових ресурсів має низку пріоритетів, зокрема забезпечення вищого рівня ліквідності, платоспроможності, фінансової незалежності й також прибутковості через економію на сплаті позичкового відсотка. Поряд із позитивними перевагами використання власного капіталу необхідно звернути увагу на те, що він звужує резерви підприємства в залученні додаткових ресурсів для підняття рентабельності і застосовування ефекту податкової парасольки [12].

Залучені кошти представлені одержаними на фінансовому ринку короткотерміновими та довготерміновими кредитами. Поруч з можливістю постійного доступу до кредитних ресурсів як позитивною стороною застосування залученого капіталу, умови його отримання (відсоткова ставка, термін кредитування) можуть бути достатньо обтяжливими для підприємств, що зменшує зацікавленість до залучення фінансових ресурсів у такому вигляді.

На процес використання і формування фінансових ресурсів підприємства впливають внутрішні фактори та зовнішні фактори.

До внутрішніх факторів відносять: фінансову політику підприємства, налагодження зв'язку збуту із виробництвом, організацію управління фінансовими ресурсами, якість податкового, фінансового і управлінського обліку, аналіз цін конкурентів, цінову політику, якість системи маркетингу, мотивацію та кваліфікацію персоналу [13].

До зовнішніх факторів впливу на фінансові ресурси суб'єктів господарювання відносять: бюджетна та податкова політика держави і стан економічного розвитку, правове поле, економічний, політичний стан і соціальний стан, рівень регульованості цін на ресурси, рівень інфляції.

Ефективність діяльності підприємств у довготерміновому періоді, високі темпи їх розвитку і підняття конкурентоспроможності значною мірою визначаються ступенем використання фінансових ресурсів. Тому одним з важливих шляхів фінансової політики підприємств на сучасному етапі є

забезпечення стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка спрямовується на забезпечення високих темпів збільшення прибутку, забезпечення потрібного рівня ліквідності, мінімізацію фінансових ризиків.

Формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання здійснюється у випадку використання наступних підходів [29]:

1. Підприємства самостійно встановлюють способи формування фінансових ресурсів на напрями їх використання у межах діючого законодавства.

2. Суб'єкти господарювання самостійно визначають шляхи формування фінансових ресурсів на напрями їх використання у межах встановлених державою податкових та бюджетних важелів регулювання економіки.

3. Способи мобілізації фінансових ресурсів на напрями їх використання визначаються законодавством за встановленими вимогами до організації діяльності підприємств різних форм господарювання і видів економічної діяльності [6].

На рівні підприємства вирізняють внутрішні і зовнішні джерела формування фінансових ресурсів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Джерела формування фінансових ресурсів підприємства

Внутрішні	Зовнішні	
	Фінансові ресурси, які мобілізуються на фінансовому ринку	Фінансові ресурси, які отримані у порядку перерозподілу
<p>- Прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства;</p> <p>- Амортизаційні відрахування;</p>	<p>- Кредити банківських установ та позики юридичних і фізичних осіб;</p> <p>- Кошти від емісії та продажу акцій,</p>	<p>- Ресурси, одержані від головних компаній, концернів;</p> <p>- Дивіденди та відсотки за цінними</p>

<p>- Внески засновників під час формування статутного капіталу;</p> <p>- Додаткова емісія і розміщення акцій;</p> <p>- Додаткові пайові і інші внески у статутний капітал підприємства</p>	<p>облігацій та інших видів цінних паперів;</p> <p>- Фінансовий лізинг</p> <p>- Факторинг</p>	<p>паперами інших емітентів;</p> <p>- Бюджетні асигнування;</p> <p>- Страхові відшкодування</p>
--	---	---

Формування фінансових ресурсів за допомогою використання різноманітних джерел дозволяє підприємству відповідно реагувати на зміну потреб ринку, збільшувати масштаби виробництва, розширяти асортимент продукції.

Однак в процесі формування фінансових ресурсів дуже важливо дотримуватись оптимального співвідношення між джерелами їхнього формування з ціллю забезпечити високу фінансову стійкість підприємства.

Формування фінансових ресурсів суб'єкта господарювання – це складний динамічний процес, який спрямований на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високоякісного використання. Дуже важливо знати, які чинники зумовлюють формування фінансових ресурсів і впливають на їхню ефективність використання та збалансованість [33].

Завдання та цілі, які ставить перед собою підприємство, формуються враховуючи реальні умови його діяльності, зовнішнього середовища, й також стратегічної цілі, яку ставить менеджмент підприємства. Залежно від певного періоду діяльності, може ставитися різна мета, що залежить від завдань, які вона розв'язує. У конкуруючих умовах стратегічною ціллю є збільшення прибутку за рахунок зростання об'єму виробництва і розроблення дієвої системи оптимізації витрат підприємства [17].

Джерелами формування фінансових ресурсів суб'єкта господарювання є:

- власні кошти та кошти до них прирівняні (кошти від реалізації проданого майна, залишок нерозподіленого прибутку);
- ресурси, що залучаються з допомогою фінансового ринку (кошти від продажу цінних паперів, акцій чи облігацій; одержання кредитів);
- надходження грошових коштів від банківсько - фінансової системи у порядку перерозподілу коштів (пайові внески; бюджетні субсидії; страхові відшкодування; дивіденди та відсотки з цінних паперів) [13].

Головними елементами фінансових ресурсів суб'єктів господарювання фінансові аналітики вважають: чистий прибуток, видані кредити та амортизаційний фонд. У нинішніх умовах сталої світової та фінансової кризи гостро постає проблема ефективного використання фінансових ресурсів. Нормальна робота та функціонування підприємства залежить від достатньої кількості як централізованих, так і децентралізованих ресурсів [18].

В процесі формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання вагому роль відіграє встановлення оптимальної структури їхніх джерел. Збільшення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Висока питома вага залучених коштів утруднює фінансову діяльність підприємства і вимагає додаткових витрат на сплату процентів за банківські кредити, доходу за облігаціями, дивідендів за акціями, зростання фінансових ризиків, зниження ліквідності балансу підприємства [35].

Залучені позикові фінансові ресурси суб'єкта господарювання часто зустрічаються в формі: банківських кредитів ;кредиторської заборгованості; бюджетних асигнувань; страхових і відшкодувань; благодійних внесків та інше.

1.3. Сутність управління фінансовими ресурсами підприємства та методичні підходи до нього

Одним із важливих чинників діяльності та розвитку суб'єктів господарювання є управлінська діяльність. Управління фінансовими

ресурсами включає в себе процеси розподілу і використання фінансових ресурсів, і діяльність, яка впливає на формування фінансових ресурсів та управління грошовими потоками всередині підприємства. Головним завданням управління фінансовими ресурсами є визначенні джерел, обсягів і форм фінансових ресурсів, які потрібні для господарської діяльності суб'єкта господарювання. Оцінюючи управління фінансовими ресурсами підприємства, потрібно враховувати три вирішальні чинники: ліквідність та платоспроможність, фінансову стабільність. Фінансова стабільність це можливість підприємства забезпечити потрібні кошти для своєї діяльності, включаючи інвестиції та витрати. Для забезпечення фінансової стабільності підприємство повинно підтримувати баланс між власними і залученими коштами, бути незалежним від ринкових коливань та компаньйонів, заслугувати довіру кредиторів та інвесторів, одержувати прибуток для підтримки самофінансування [17].

Головними факторами процесу управління фінансовими ресурсами є елементи мікро- та макросередовища, що викликають неперервний вплив на діяльність суб'єктів господарювання пов'язану із використанням та формуванням ресурсів. Під фінансовими ресурсами необхідно розуміти грошові кошти, які є у розпорядженні суб'єкта господарювання. Процес їх формування починається до початку роботи підприємства під час створення статутного капіталу. Після цього такі кошти інвестуються для забезпечення виробничої та господарської діяльності, розвитку та розширення виробництва (мікрорівень).

В основі системи управління фінансовими ресурсами підприємства лежать два елементи: управління формуванням фінансових ресурсів і управління використанням фінансових ресурсів, чи їх функціонуванням. У підґрунті системи управління формуванням фінансових ресурсів лежить концепція їх структури.

Процес планування структури фінансових ресурсів підприємства має два елементи: оптимізація співвідношення частки боргового фінансування та власних коштів та вибір конкретних фінансових інструментів для залучення фінансових ресурсів.

Система функціонування фінансових ресурсів підприємства пов'язана із прийняттям рішень стосовно оптимальної структури засобів суб'єкта господарювання – встановлення напрямків фінансування [38].

Таким чином, можна визначити етапи процесу управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання у нинішніх умовах господарювання [27]:

1. Виявлення і формулювання проблеми та завдання управління фінансовими ресурсами, які потрібно виконувати на базі минулого досвіду і наявної інформації.

2. Прийняття управлінського рішення стосовно використання фінансових ресурсів та його реалізації.

3. Аналіз результатів затвердженого рішення із погляду можливих варіантів його модифікації або зміни, й також їх врахування у процесі накопичення досвіду, який можна використати в майбутньому.

Підґрунтям формування ефективного менеджменту фінансових ресурсів є розуміння того, що остання виступають головним елементом усієї ресурсної бази будь-якого підприємства.

У класичному розумінні ефективність визначається співвідношенням результату із витратами чи ресурсами, які використовуються для його досягнення. Тимпаче в нинішньому фінансовому менеджменті оцінку фінансових ресурсів проводять з допомогою системи фінансових коефіцієнтів.

Найбільшою мірою алгоритму оцінювання ефективності відповідає показник рентабельності оборотного капіталу, який має три варіанти обрахунку:

- 1) рентабельність оборотних коштів в виробничій діяльності;
- 2) загальна рентабельність оборотних коштів;
- 3) економічна рентабельність оборотних коштів.

Інші фінансові коефіцієнти відносяться до сфери аналізу фінансових ресурсів. Вони охарактеризовують не ефективність, а структурні співвідношення між окремими складниками фінансових ресурсів і джерелами їх формування.

Управління фінансовими ресурсами пов'язується із вибором альтернативних варіантів їхнього використання. За характером використання вирізняють універсальні та цільові фінансові ресурси.

Універсальні фінансові ресурси використовуються на різні цілі: благодійні внески, фінансові вкладення та інше [13].

Цільові фінансові ресурси – це ресурси, які мають цільове призначення та використовуються на зазначені цілі: це кошти резервного, амортизаційного фондів, бюджетних асигнувань тощо.

В процесі формування фінансових ресурсів підприємств головну роль грає визначення оптимальної структури їхніх джерел. Збільшення питомої ваги власних коштів позитивно впливає на фінансову діяльність суб'єктів господарювання. Висока питома вага залучених коштів погіршує фінансову роботу підприємства і вимагає додаткових витрат на сплату дивідендів за акціями, процентів за банківські кредити, дохід за облігаціями, зменшення ліквідності балансу підприємства, збільшення фінансових ризиків.

Оцінку ефективності управління фінансовими ресурсами можна зробити з допомогою наступних методів:

1. Вертикальний аналіз;
2. Горизонтальний аналіз;
3. Аналіз з використанням коефіцієнтів.

Сутність горизонтального аналізу полягає у зрівнянні показників звітності попереднього та поточного року. При цьому виконується постатейне зіставлення звітів та визначається відносна і абсолютна зміна статей [21].

Вертикальний аналіз є аналізом внутрішньої структури звітності. При виконанні цього аналізу ціла частина прирівнюється до 100 відсотків та обраховується питома вага кожного її складника.

Цілими частинами приймаються підсумки Балансу (Пасив і Актив), обсяг реалізації Звіту про фінансові результати. З допомогою такого методу аналізу виявляють, яку частку у групі чи підгрупі складає конкретна стаття, що допомагає визначити вплив показника такої статті на роботу підприємства.

Аналіз з використанням коефіцієнтів включає в себе підрахунок таких груп показників [23]:

1. Показники оцінювання ліквідності;
2. Показники оцінювання фінансової стійкості;
3. Показники оцінки ділової активності.

Головною складовою управління фінансовими ресурсами є вибір ефективних інструментів подолання слабких місць у управлінні суб'єктом господарювання, які несуть відповідальність масштабом його кризового стану. Інструменти подолання слабких місць викликані забезпечити реалізацію термінових заходів із-за відновлення нормального розвитку підприємства за рахунок внутрішніх резервів, оскільки вони ґрунтуються на послідовному використанні видів управлінських рішень, які було обрано відповідно до специфіки господарської діяльності підприємства. При цьому потрібно контролювати за результатами розроблених заходів із відновлення нормального розвитку суб'єкта господарювання, враховуючи важливість їхньої реалізації для подальшої життєдіяльності підприємства. За основною частиною із них контролюється в системі оперативного спостереження, організованого на підприємстві. Результати контролю періодично аналізуються з метою внесення потрібних коригувань, які спрямовані на зростання ефективності вжитих заходів [5].

Проблеми, які можуть бути вирішені шляхом фінансового управління, можуть бути представлені з наступних груп [17]:

1. Джерела фінансування (короткотермінові та довго термінові кредити, придбання та випуск цінних паперів, запозичення, розподіл прибутку);

2. капітальні вкладення та оцінювання їх ефективності (поточна та перспективна ринкова ціна підприємства, прибутковість капіталу, оцінка фінансового ризику);

3. управління оборотними активами та капіталом (оптимальний оборотний капітал, структура капіталу, управління короткотерміною дебіторською і кредиторською заборгованостями);

4. фінансове планування (зміст, процедура розробки та вартість фінансового проекту та бюджету);

5. аналіз фінансової роботи та фінансового контролю (аналіз ліквідності, платоспроможності, рентабельності підприємства, аналіз використання капіталу, внутрішній аналіз прибутку). Рішення завдань управління фінансовими ресурсами та фінансовими відносинами формує мету, склад та структуру завдання фінансового механізму.

Ціллю фінансового управління є розробка певних рішень для досягнення оптимальних кінцевих результатів та пошук раціонального балансу між короткотерміновими та довготерміновими цілями розвитку суб'єкта господарювання [48].

Завданням фінансового управління є управління рухом фінансових ресурсів і фінансовими відносинами, які виникають між учасниками бізнес-процесів під час переміщення таких ресурсів. Структура та процес функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємства відображені на рис. 1.2 [16].

Фінансова політика підприємства - це сукупність шляхів управління фінансовими ресурсами підприємства, які спрямовуються на ефективне використання та формування фінансових ресурсів.

Основною метою розробки фінансової політики підприємства є утворення необхідної системи управління фінансовими ресурсами, яка б кде спрямована на забезпечення стратегічних та тактичних завдань її роботи.

Якщо розглядати визначення більш ширше, то фінансова політика - це сукупність дій, які спрямовані на досягнення цілей. Залучаючи фінансові

ресурси, та розумно розміщуючи їх в активах суб'єктів господарювання, можна збільшити ефективність діяльності підприємства, невеликої незалежності від зовнішніх джерел фінансування, й оптимального рівня платіжно-розрахункової дисципліни [12].

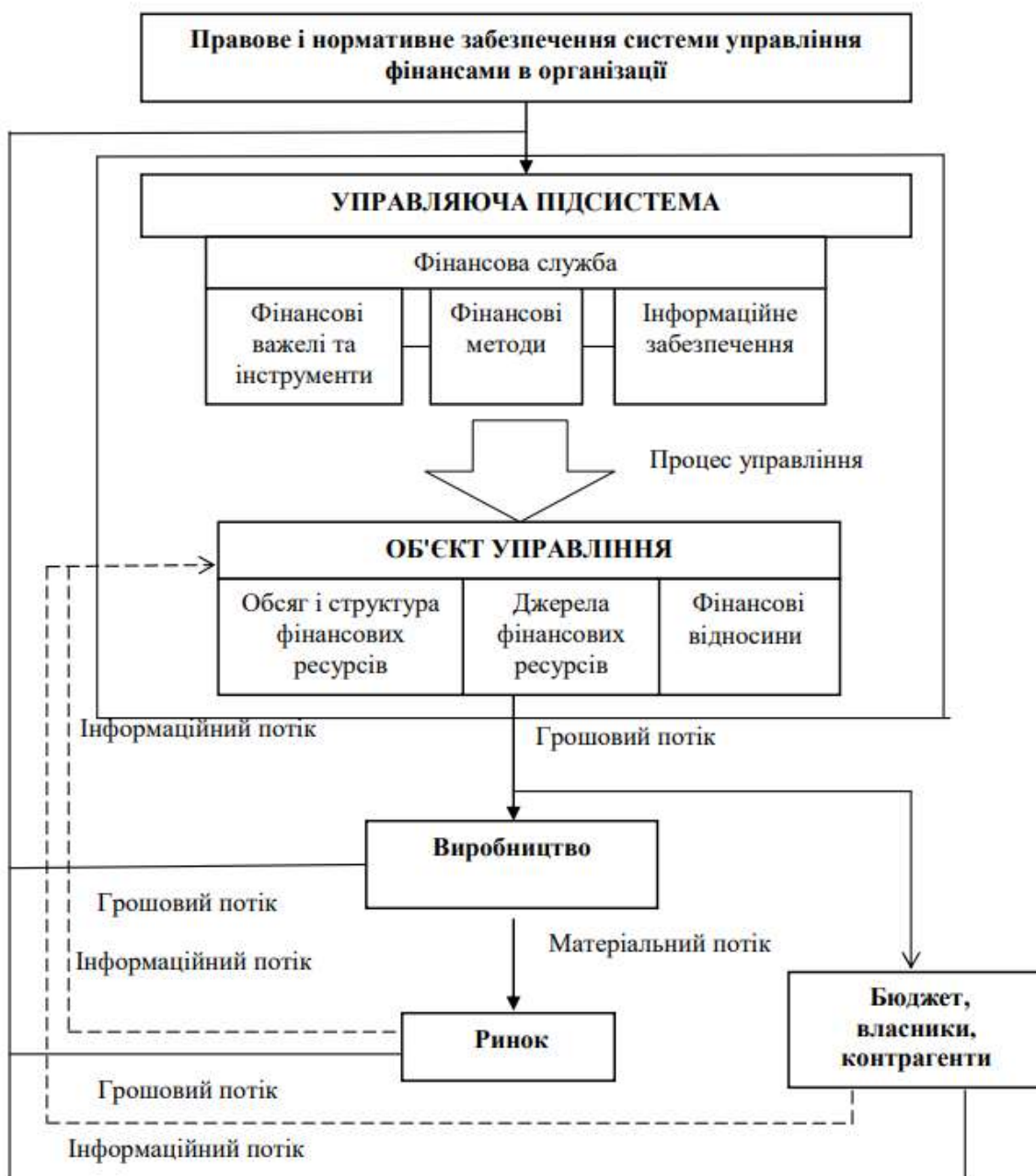

Рис. 1.2. Структура і процес діяльності системи управління фінансовими ресурсами підприємства [17]

На рис. 1.3 відображено основні функції політики управління фінансовими ресурсами підприємства. Основною метою розробки фінансової політики підприємства є формування ефективної системи управління

фінансовими ресурсами, яка спрямована на виконання тактичних та стратегічних завдань. В стратегічному фінансовому менеджменті розрізняють три типи фінансової політики підприємства: агресивний, помірний та консервативний [16].

Рис.1.3. Структура і процес діяльності системи управління фінансовими ресурсами підприємства [19]

Агресивний тип фінансової політики орієнтується на досягнення більш високих результатів при високому рівні ризику. Суб'єкт господарювання при даному типі політики вкладає кошти у проекти із високою прибутковістю та великими ризиками, установлює низькі ціни на продукцію, для збільшення попиту на товар, поточні активи формуються за рахунок поточних зобов'язань, містить великий розмір запасів та активно надає відстрочки платежів.

Консервативний тип фінансової політики спрямовується на забезпечення оптимального рівня фінансової безпеки, й також на мінімізацію фінансових ризиків. За даного типу фінансової політики підприємство інвестує в проекти із низьким рівнем ризику, установлює середні ринкові ціни на продукцію, запаси підтримуються у малому об'ємі, й також надає короткий період для відтермінування платежів.

Помірний тип фінансової політики є характерним для підприємства, яке скеровує свою роботу на досягнення середніх результатів при середньому рівні ризику. Такий тип фінансової політики ґрунтується на компромісі між прибутковістю та ризиком втрати ліквідності. Дана модель також дозволяє розробити механізм реалізації базової стратегії підприємства, коли на базі наслідкових зв'язків формуються мета та завдання, й також формуються методи управління механізмом [17].

Отже, управління фінансовими ресурсами є головною підсистемою загальної системи управління підприємством. Вона допомагає знайти відповіді на питання, що стосуються розміру та оптимальної структури активів підприємства, що сприяють досягненню поставлених перед суб'єктом господарювання цілей та завдань, пошуку джерел фінансування і їх оптимального складу, механізмів та способів організації поточного і перспективного кепування фінансовою діяльністю підприємства, що забезпечує її фінансову стійкість, платоспроможність [50].

Управління фінансовими ресурсами є головним фактором організації виробничо-фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Це залучає фінансових менеджерів, фінансові надходження, формування ресурсної бази з відповідного забезпечення та джерел, ефективного використання згенерованих ресурсів [7].

Саме оптимізація фінансового механізму підприємства, забезпечення їх упорядкованості, координація фінансових операцій, збалансування є частиною управління фінансовими ресурсами підприємства. В сучасних

умовах ефективна господарська-фінансова діяльність неможлива без потрібного управління фінансовими ресурсами.

Оптимальне управління фінансовими ресурсами має важливе значення для економічного та фінансового стану підприємства, а також її позиції на ринку у нинішньому конкурентному середовищі [14].

Управління грошовими потоками та фінансовими ресурсами є частиною загальної системи управління підприємством і її удосконалення потрібне для підняття ефективності виробництва, загального розвитку, економічної діяльності, системного підходу, який узгоджується із метою підприємства і враховує зовнішні та внутрішні чинники, є ефективним для управління фінансовими ресурсами.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»

2.1. Оцінка фінансового стану підприємства

Підприємство ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ВИРОБНИЧО - КОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО "АВАНТАЖ" засноване у 1998 році. Основний вид діяльності - вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Також додаткова діяльність підприємства: вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів; вирощування пряних, ароматичних і лікарських культур.

ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» знаходиться в Хмельницькій області, Теофіпольський район, смт Теофіполь, вулиця Шевченка.

Фінансовий стан підприємства це комплексне поняття, яке є результатом взаємодіяння усіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства. Він характеризується сукупністю господарсько- виробничих чинників і пов'язується із системою показників, що показують наявність, використання та розміщення фінансових ресурсів.

Ціллю оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів збільшення рентабельності виробництва та зміцнення комерційного розрахунку.

Освоєння наявних методик фінансового стану включає обрахунок показників оцінки майнового стану; платоспроможності; ліквідності чи фінансової стійкості і структури капіталу; прибутковості; ділової активності; використання акціонерного капіталу.

Існує багато різноманітних показників, які призначені для всебічної та детальної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Їх класифікують залежно від цілі та завдань оцінювання:

- показники оцінювання майнового стану;
- показники платоспроможності та ліквідності;

- показники оцінки фінансової стійкості та стабільності;
- показники ділової активності;
- показники рентабельності.

Розглянемо показники оцінки майнового стану досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.1

Оцінка майнового стану ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
1. коефіцієнт зносу основних засобів	0,4	0,18	0,28
2. частка оборотних виробничих фондів в оборотних активах, %	46,0	77,0	63,0
3. частка основних засобів в активах, %	72,0	80,0	85,0
4. частка оборотних виробничих активів в активах, %	25,0	15,0	9,0

Аналізуючи дані таблиці 2.1, можна сказати, що коефіцієнт зносу за аналізований період зменшується, це є позитивним явищем. Частка оборотних виробничих фондів в оборотних активах ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» в 2023 році збільшилась порівняно з 2021 роком, що засвідчує що більше коштів знаходиться в виробництві, а не обігу, і це позитивно. Так як це підприємство рослинного напрямку, то на підприємстві спостерігається збільшення частки основних засобів в активах підприємства.

Проаналізуємо показники ділової активності в ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» (табл. 2.2).

Проаналізувавши таблицю 2.2 спостерігається що всі коефіцієнти ділової активності в 2023 році порівняно з 2022 роком збільшились. Це позитивне

значення, основним фактором такого явища, є збільшення виручки від реалізації продукції.

Таблиця 2.2

Показники ділової активності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
Коефіцієнт оборотності активів	0,24	0,1	0,23
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,26	0,12	0,24
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	15,85	2,42	5,0
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,21	1,54	85,7
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	1,78	0,86	2,85
Тривалість обороту активів, днів	1520	3650	1587
Тривалість оборотності власного капіталу, днів	1404	3042	1521
Тривалість оборотності дебіторської заборгованості, днів	23	151	73
Тривалість оборотності кредиторської заборгованості, днів	59	237	4
Тривалість оборотності матеріально-виробничих запасів, днів	205	424	128

Тривалість обороту активів, капіталу досить тривалий і в 2023 році відповідно становив – 1587 та 1521 дні, але порівняно з 2022 роком ці показники покращились майже в 2 рази. Можна відмітити покращення те що, значно зменшилась тривалість обороту кредиторської заборгованості в днях і

в 2023 році вона становила 4 дні, це означає що підприємство вчасно розраховується з своїми кредиторами, також позитивною тенденцією є зменшення тривалості обороту матеріально виробничих запасів, порівняно з 2022 роком – в 3,3 рази. Така ситуація свідчить про підвищення ефективності використання запасів. Також в 2023 році зменшилась тривалість оборотності дебіторської заборгованості порівняно з 2022 роком в 2 рази, що також є позитивно.

Критерієм фінансового стану суб'єкта господарювання є його платоспроможність - здатність виконати без затримки невідкладні платіжні зобов'язання за рахунок існуючих коштів і поточних надходжень від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності. Підприємство є платоспроможним, якщо сума коштів, дебіторської заборгованості та інших швидко ліквідних активів більше або рівняється невідкладним платіжним зобов'язанням [6].

До платіжних засобів відносять швидко ліквідні активи, до яких відносять: швидко ліквідні цінні папери; готівка в касі і на рахунках в банку; готова продукція на яку є попит; запаси та витрати, якщо вони без затримки можуть бути переведені в кошти; ліквідна дебіторська заборгованість, тобто така яка може бути оплачена на день оцінювання платоспроможності; овердрафт та інші.

До невідкладних платіжних зобов'язань належать банківські позики банків та інші позикові кошти, термін оплати яких настав; розрахунки із постачальниками, бюджетом, з працівниками підприємства та інші термінові зобов'язання.

Ліквідність підприємства – це його спромога швидко продати активи та отримати гроші для проалати своїх зобов'язань. Ліквідність підприємства описується співвідношенням суми його високоліквідних активів (гроші в касі, гроші на розрахуноковому рахунку) та поточної заборгованості. Незадовільний стан ліквідності суб'єкта господарювання підтверджує те явище, що потреба підприємства в коштах перевищує їх дійсні надходження

надходження [9].

Таблиця 2.3

Показники ліквідності та платоспроможності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
1. Величини власних оборотних коштів, тис. грн.	7030,9	18411,6	17668,6
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	2,4	2,9	47,9
3. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,27	0,66	17,44
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,07	0,003	2,38
5. Коефіцієнт маневрування чистих оборотних коштів	0,05	0,001	0,05
5. Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей	0,26	0,65	15,1

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є одним із жорстким критерієм ліквідності суб'єкта господарювання та демонструє, яку частину поточних зобов'язань він зможе при необхідності погасити відразу. На підприємстві ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» протягом аналізованого періоду спостерігається покращення показників ліквідності та платоспроможності. Коефіцієнти поточної ліквідності, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності в 2023 році значно зросли і перевищують нормативні значення в рази, така ситуація пов'язана зі значним зменшенням поточної заборгованості. Також збільшився коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей за аналізований період, це пов'язано зі зменшенням поточної заборгованості в

2023 році порівняно з 2022 роком.

Вагомим показником, який характеризує ліквідність підприємства, є величина власних оборотних коштів, яку визначають як різницю оборотними активами і короткостроковими зобов'язаннями. Підприємство має власний капітал до тих пір, поки оборотні активи переважають поточні зобов'язання.

За даними ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» власні оборотні кошти в 2022 та 2023 роках значно збільшились порівняно з 2021 роком. В 2023 році власні оборотні кошти переважали порівно з 2021 роком в 2,5 рази. Це позитивне явище, так збільшення власних оборотних коштів свідчить про підвищення платоспроможності підприємства.

Фінансовий стан підприємства залежить від його спроможності заробляти потрібний прибуток. Керівництво підприємства має вибір у регулюванні фінансових результатів. Залежно від обраної фінансової стратегії, суб'єкт господарювання має перспективу збільшувати чи зменшувати розмір прибутку до оподаткування з допомогою вибору того або іншого способу оцінювання майна, порядку його реалізації або списання, встановлення терміну використання.

Вагомою групою показників при оцінюванні фінансового стану підприємства є показники фінансової стійкості та стабільності. Ми будемо розглядати їх при аналізі джерел формування фінансових ресурсів та їх структури.

Показники рентабельності є критерієм вимірювання прибутковості підприємства і характеризують ефективність його діяльності (табл. 2.4).

Отже, дані таблиці 2.4. показують, що показники рентабельності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» є значно низькими. В 2022 році підприємство отримало збиток в сумі 207,5 тис. грн. Але в 2023 році ситуація покращилась за рахунок отримання прибутку 135,5 тис. грн. Рентабельність по всіх показниках не досягає 1%.

Таблиця 2.4

Оцінка динаміки показників рентабельності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
Коефіцієнт рентабельності активів	0,008	0,001	0,001
Коефіцієнт рентабельності продажу	0,07	0,03	0,005
Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,08	0,03	0,005
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,007	-0,002	0,001
Період окупності власного капіталу	140	- 652	892,7
Коефіцієнт рентабельності основного капіталу	0,008	0,002	0,001

Коефіцієнт рентабельності основної діяльності є дуже низьким і знижується протягом аналізованого періоду. Потрібно відмітити збільшення собівартості в 2023 році в 2 рази за аналізований період, що значно негативно вплинуло на показники рентабельності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ».

Вищевказані показники показують погіршення фінансового становища підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ», і це потрібно враховувати при плануванні фінансового забезпечення на наступні роки. В підприємства зменшилися резерви збільшення власних джерел формування фінансових ресурсів, але слід відмітити покращення показників ділової активності та платоспроможності за аналізований період.

2.2. Динаміка і структура фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування

Сучасний виклики ринкової економіки вимагають від підприємств доцільного використання фінансових ресурсів. В іншому випадку зростання надходжень не приводить до поліпшення фінансового стану підприємства. Одним з вагомих завдань фінансового управління на підприємстві є здійснення докладного аналізу напрямів вкладання фінансових ресурсів, ефективності їх використання, причин її зменшення, реалізації та розробці заходів по її підвищенню.

Таблиця 2.5

Динаміка фінансових ресурсів ТОВ ВКП «АВАНТАЖ», тис. грн.

Фінансові ресурси	Роки		
	2021	2022	2023
1. Грошові кошти	32,0	25,2	903,7
2. Поточні фінансові інвестиції	—	—	—
3. Дебіторська заборгованість	1300,3	6 469,10	5723,6
Всього фінансових ресурсів	1332,3	6794,3	6627,3
Питома вага фінансових ресурсів в загальній вартості активів, %	1,6	4,7	5,5

Негативною ситуацією в динаміці фінансових ресурсів підприємства є те, що відсутні короткострокові фінансові вкладення а також спостерігається зростання дебіторської заборгованості. Можна відмітити невагому питому вагу фінансових ресурсів в загальній сумі активів, за останні роки спостерігається її збільшення, що є позитивним явищем. Це відбулось за рахунок збільшення грошових коштів, але значна сума грошових активів це не позитивним явищем, так як грошові кошти повинні вкладатись в постійний кругооборот.

Дані таблиці 2.5 показують, що збільшилась швидкість кругообороту фінансових ресурсів. Дебіторська заборгованість в динаміці та структурі

фінансових ресурсів підприємства займає значну питому вагу - 86,4 %. Такий показник демонструє те, що вагома кількість фінансових ресурсів вилучається з обігу підприємства та є в користуванні іншими контрагентів, споживачів продукції. Така ситуація значно впливає на фінансовий стан підприємства.

Останніми роками стан фінансових ресурсів в нашій державі можна описати постійною нестачею їх на макро і мікрорівні. Потреба підприємств і країни, що постійно зростають, вимагають все більших розмірів фінансових ресурсів. Їх формування стає все більш проблематичним із-за кризових явищ в політиці, економіці, низького рівня ефективності виробництва, зменшення фінансових результатів підприємств та інших чинників. У зв'язку із цим зростає проблема пошуку реальних резервів збільшення фінансових ресурсів.

Успішне вирішення такого завдання можливе завдяки заходам, що проводяться на макро і мікрорівнях. Визначальні з них на макрорівні пов'язані, в реалізації заходів по стабілізації економіки, по-друге, в реалізації розроблених заходів фінансового оздоровлення економіки і пошуку фінансових ресурсів на розвиток країни.

Ефективне управління процесом формування фінансових ресурсів і їх стан потребує забезпечення мінімуму витрат на їх залучення, а також встановлення оптимальної структури джерел фінансування фінансових ресурсів підприємств. Важливим питанням є визначення оптимальної суми фінансових ресурсів підприємств та їх джерел [49].

При аналізі забезпечення фінансовими ресурсами підприємства визначним моментом є контроль того рівня, при якому підприємство стає неплатоспроможним.

Система оцінювання стану забезпечення виробництва фінансовими ресурсами вимагає комплексного аналізу фінансової діяльності підприємства, що відображена в ступені його фінансової стійкості. Яка щільно пов'язано з перспективною його платоспроможністю та ліквідністю [13].

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає здатність визначити фінансові можливості підприємства на майбутнє (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники фінансової стійкості та стабільності ТОВ ВКП
«АВАНТАЖ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
1. Власні оборотні кошти, тис. грн.	7030,9	18411,6	17668,6
2. Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,94	0,93	0,99
3. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	0,06	0,07	0,003
4. Коефіцієнт фінансової стабільності	15,6	13,6	318,0
5. Показник фінансового лівериджу	-	-	-
6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,09	0,14	0,14

За даних таблиці 2.6 можна зробити наступні висновки, що власні оборотні кошти за 2022 та 2023 роки значно збільшилися порівняно з 2021 роком майже в 2,5 разів, це пов'язано із зменшенням поточних зобов'язань підприємства. Коефіцієнт фінансової стабільності, який визначається як власні кошти діляться на залучені на підприємстві складає дуже високе значення і означає що в 2023 році на підприємстві власний капітал перевищував залучений капітал в 318 разів. Коефіцієнт фінансової стабільності досліджуваного підприємства мав достатньо високі значення і в 2021 і в 2022 роках.

Показники фінансової стійкості та стабільності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» демонструють велику питому вагу власних коштів в структурі активів підприємства, що свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх запозичень.

Фінансовий стан підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» вважається

абсолютно - стійким, так як запаси та витрати в 2023 році повністю забезпечуються за рахунок власних коштів. Тобто сума запасів і витрат 11421,30 тис. грн. є меншою за власні оборотні кошти - 17668,6 тис. грн. в 1,5 рази, що говорить про високу фінансову стійкість підприємства.

Нормальне функціонування сільськогосподарських підприємств великою мірою залежить від того, наскільки успішно проходить процес формування фінансових ресурсів. Так як матеріальне виробництво є базою формування фінансових ресурсів, де уворюється нова вартість, яка забезпечує процес розширеного відтворення.

Первинне надходження фінансів здійснюється в момент створення підприємства при формуванні його статутного капіталу. Його джерелами, залежно від організаційних та правових форм господарювання, є пайові внески членів кооперативів, акціонерний капітал, галузеві фінансові ресурси, довготерміновий кредит, бюджетні кошти. Відповідно до законодавства України внески засновників підприємства можуть бути у вигляді основних засобів та оборотних активів. Оборотні активи як складова частина становлять вагомому частину внесків засновників до статутного капіталу.

За джерелами формування фінансових ресурсів відрізняють зовнішнє і внутрішнє фінансування; за правовим статусом інвесторів: власний та позичковий капітал. Власний капітал формується за рахунок внесків власників підприємства чи через реінвестування прибутку.

В закордонних джерелах літератури, фінансування за рахунок нерозподіленого прибутку і амортизаційних відрахувань часто позначають як Cash-flow-фінансування [33].

Позичковий капітал, так як і власний, мобілізується із зовнішніх і внутрішніх джерел. До зовнішніх джерел формування позичкового капіталу відносять: кредити банків (довготермінові та короткотермінові); кредиторська заборгованість за виконані роботи, послуги, матеріальні цінності; заборгованість за розрахунками (з бюджетом, з одержаних авансів, з оплати праці) [45].

До внутрішніх джерел формування позичкового капіталу відносять: нараховані у звітному періоді майбутні платежі та витрати (в тому числі стійкі пасиви); доходи майбутніх періодів.

Як джерела фінансування розглядають також фінансові ресурси підприємств, які формуються у результаті реструктуризації активів, під якою розуміють заходи, що пов'язані з зміною структури і складу окремих позицій активів. В рамках реструктуризації активів досліджують також амортизаційні відрахування та кошти, що одержує підприємство у результаті дезінвестицій (процес вилучення коштів, які направляються на капіталовкладення).

Загальний огляд форм фінансування та їх класифікацію подано на рис. 2.1. [32]

Рис. 2.1. Форми фінансування підприємства [32]

Підприємства можуть використовувати різні альтернативи залучення капіталу. Немає єдиних однозначних рекомендацій стосовно вибору форми фінансування фінансових ресурсів підприємства. В одних ситуаціях фінансові

ресурси необхідно формувати збільшенням власного капіталу, в інших – з допомогою залучення додаткових запозичень. Для одних підприємств вигіднішою є перспектива використання внутрішніх джерел фінансування, для інших – зовнішніх джерел. Фінансовий менеджер під час прийняття рішень стосовно вибору більш допустимої форми фінансування користується відповідними критеріями.

Вартість капіталу є ціною, яку підприємство платить за його залучення з різноманітних джерел.

Проаналізуємо джерела формування досліджуваного підприємства в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка структури джерел фінансових ресурсів ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» за 2021 – 2023 роки

Джерела фінансових ресурсів	Роки						2023 р.в порівнянні з 2021 р.
	2021		2022		2023		
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
1. Внутрішні:							
1.1. Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг;	20611,5	78,8	15697,9	61,8	32736,3	98,4	+19,6
в т.ч.: прибуток;	556,8	2,1	-207,5	-	135,5	0,4	-1,7
1.2. Інші операційні та фінансові доходи;	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	21168,3	80,9	15490,4	61,0	32871,8	98,8	+17,9
2. Зовнішні:							
2. Кредити банку і поточна кредиторська заборгованість: довгострокові кредити банку	-	-	-	-	-	-	-

Короткострокові кредити банків	2850,0	10,9	7841,6	30,9	-	-	10,9
Поточна кредиторська заборгованість	2151,4	8,2	2065,8	8,1	380,0	1,2	-7
РАЗОМ	5001,4	19,1	9907,04	39,0	380,0	1,2	-17,9
ВСЬОГО	26169,7	100	25397,8	100	33251,8	100	✗

Аналіз даних про джерела формування фінансових ресурсів ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» (табл. 2.7) продемонстрував основні закономірності та тенденції розвитку їх структури. Результати засвідчили, що фінансові ресурси підприємства в 2021-2023 роках формувалися за рахунок внутрішніх джерел більш ніж 80%. В 2023 році на підприємстві переважали внутрішні джерела фінансових ресурсів, що становили – 98,8% від усіх джерел фінансування. За аналізований період спостерігається значне зниження залучених ресурсів на 17,9 %. Слід відмітити що підприємство залучало за три останні роки тільки короткострокові кредити. Довгострокові кредити підприємство не залучало зовсім.

Головним внутрішнім джерелом фінансових ресурсів підприємства слугує виручка від реалізації. За аналізований період спостерігається зростання виручки від реалізації на 19,6 %, але слід відмітити що величина чистого прибутку в 2023 році порівняно з 2021 роком зменшилась на 421,3 тис. грн., а в 2022 році підприємство отримало збиток в сумі 207,5 тис. грн.

Оборотні кошти є тією частиною фінансових ресурсів, яка постійно перебуває в обігу. Вони направляються на придбання основних та допоміжних матеріалів, сировини, напівфабрикатів і інших частин виробничих запасів. Частка таких коштів знаходиться в незавершеному виробництві і в готовій нереалізованій продукції. До них відносяться залишки грошових коштів підприємства.

Як бачимо з таблиці 2.7 власні кошти, тобто внутрішні джерела

формування фінансових ресурсів є основними при їх формуванні на досліджуваному підприємстві. Вони повинні забезпечувати мінімальну стабільну потребу в фінансових ресурсах без якої процес виробництва нереальний. Встановлення рівня забезпеченості підприємств власним оборотним капіталом може здійснюватися за рахунок їх нормування через самостійне визначення розмірів власних коштів, які залучаються в оборотні фонди. При самостійному визначенні розмірів власних оборотних коштів підприємство орієнтується на свої фінансові можливості (розмір статутного капіталу) і доцільності направленості початкових фінансових ресурсів в оборотні активи.

У процесі виробничої та фінансової діяльності підприємства зацікавлені у збереженні і ефективному використуванні власних оборотних коштів. Збереження власних оборотних коштів досягається за рахунок їхньої направленості на придбання необхідних виробничих запасів, які будуть використовуватись в виробничому процесі, а не лежатимуть на складі. Також за рахунок недопущення використання оборотних коштів не за призначенням. Ефективність використання забезпечується передусім високим рівнем обіговості фінансових ресурсів. Чим вищий рівень обіговості, тим менше коштів необхідно для забезпечення виробничого процесу [21].

Забезпеченість оборотними коштами підприємства, як й основними засобами впливає на його діяльність. Недостача таких коштів веде до незабезпеченості виробничого процесу. Неефективне та нераціональне їх використання звужує фінансові та виробничі можливості підприємства. Осідання та утрата оборотних коштів призводить до банкрутства підприємства.

2.3. Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

В системі заходів, які спрямовані на підняття ефективності роботи підприємства та покращення його фінансового стану, вагоме місце займає

проблема доцільного використання фінансових ресурсів. Питання підвищення ефективності їх використання стає ще більш насущною в нинішніх умовах розвитку економіки. Інтереси підприємств вимагають повної відповідальності за результати своєї фінансової та виробничої діяльності. Адже фінансовий стан підприємств прямо залежить від стану фінансових затрат та передбачає зіставлення затрат із результатами господарської діяльності та покриття затрат власними коштами. Підприємства зацікавлені у доцільній організації фінансових ресурсів, тобто організації їх руху із мінімально можливим розміром для отримання найвищого економічного ефекту [15].

Формування і використання фінансових ресурсів підприємства є вагомим складовою загальної системи керування його діяльністю, яка надає здатність вирішувати різні завдання фінансового менеджменту. Ефективне використання фінансових ресурсів є підґрунтям досягнення високих підсумкових результатів господарської діяльності підприємства в цілому.

Фінансовий стан будь-якого підприємства перебуває в прямій залежності від ефективності його господарської діяльності. Оскільки його незадовільний фінансовий стан зумовлює зменшення зовнішніх фінансових надходжень. Щойно зазначене відбиватиметься на потенційному обсязі випуску продукції, тобто на об'ємі фінансових ресурсів, які виробляються. Проте, вправне маневрування фінансовими ресурсами, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання, та підвищення ефективності їхнього використання дає перспективу поліпшити його фінансовий стан [17].

Одним із важливих симптомів «фінансового здоров'я» підприємства є ефективно розміщені його фінансові ресурси. Вони також є передумовою досягнення високих підсумкових результатів його господарської діяльності взагалі. Ефективні форми керування фінансовими ресурсами дозволяють суб'єкту господарювання одержувати додатковий прибуток.

У наукових літературних джерелах можна зустріти різні підходи для оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Економісти приводять свої підтвердження стосовно доцільності обрахунку тієї або іншої групи показників. Одні з них пропонують для визначення ефективності використання фінансових ресурсів обчислювати показники оборотності капіталу [6]. Інші - переконані, що якісний аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання доречно здійснювати за критеріями платоспроможності, ділової активності та стійкості, та, які аналізуються через призму показників ліквідності, структури капіталу і оборотності [10]. На їхню думку використання цих показників надасть можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на динаміку розвитку і рівень рентабельності підприємства (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємств [17]

№ з/п	Показники	Нормативне значення
Показники рентабельності та динаміки розвитку		
1.	Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	> 0, збільшення
2.	Рентабельність (збитковість) всього капіталу, %	> 0, збільшення
3.	Рентабельність (збитковість) діяльності підприємств, %	> 0, збільшення
4.	Індекс ділової активності	> 1, збільшення
5.	Темпи зростання чистого доходу	збільшення
Показники ліквідності та ділової активності		
1.	Коефіцієнт покриття	> 1
2.	Коефіцієнт оборотності активів	> 0,5
3.	Коефіцієнт оборотності необоротних активів	< 1, зменшення

4.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	< 0,1, зменшення
Показники фінансової активності		
1.	Коефіцієнт фінансової автономії	збільшення
2.	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	збільшення
3.	Коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталів	> 0,5

Джерело: [10]

Застосувавши дані фінансової звітності досліджуваного підприємства за 2021–2023 рік, були розраховані показники ефективності використання фінансових ресурсів, результати яких відображуються в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ ВКП
«АВАНТАЖ» за 2021 – 2023 роки

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна (+;-) 2023-2021
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,019	0,11	0,001	-0,018
Середня тривалість одного обороту власного капіталу в днях	19210,5	3318	3650000	+345789,9
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	0,29	1,58	0,43	+0,14
Середня тривалість одного обороту позикового капіталу в днях	1258,6	629	848,8	-11737,2
Коефіцієнт оборотності кредиту та позик	0,52	7,5	-	-

Середня тривалість одного обороту оборотності кредиту та позик в днях	701,9	48,7	-	-
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,69	7,6	0,43	-0,26
Середня тривалість одного обороту кредиторської заборгованості в днях	529	48,0	848,8	+319,8
Коефіцієнт оборотності заборгованості перед постачальниками та підрядниками	0,71	7,6	0,43	-0,28
Середня тривалість одного обороту заборгованості перед постачальниками та підрядниками в днях	514	48	848,8	+334,8
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	0,7	3	0,5	-0,2
Рентабельність (збитковість) всього капіталу, %	0,8	0,1	0,1	-0,7
Рентабельність (збитковість) діяльності підприємства, %	8,0	3,0	0,5	-7,5
Темпи зростання чистого доходу	0,68	0,77	2,09	+1,41
Коефіцієнт покриття	2,4	2,9	47,9	+45,5
Коефіцієнт оборотності активів	0,24	0,1	0,23	-0,01

Коефіцієнт оборотності необоротних активів	0,02	0,13	0,31	+0,29
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,12	0,55	1,81	+1,69
Коефіцієнт фінансової автономії	0,94	0,93	0,99	+0,05
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,06	0,07	0,01	-0,05
Коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталів	15,6	13,6	318,3	302,7

Таким чином, з цією ціллю було розраховано та проаналізовано чотири групи показників:

- 1) показники рентабельності і динаміки розвитку;
- 2) показники оборотності (віддачі) власного капіталу та зобов'язань;
- 3) показники фінансової активності;
- 4) показники ділової активності та ліквідності.

Обрахунок та оцінка показників ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» дає підстави зробити висновок про незначний ступінь фінансової незалежності досліджуваного підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Адже коефіцієнт автономії підприємства в 2023 році становив 0,99. За останні роки спостерігається зниження чистого прибутку підприємства, в 2022 році підприємство отримало збиток в сумі 207,5 тис. грн. Так як за аналізований період спостерігається зниження рентабельності діяльності підприємства за аналізований період на 7,5%,. Таким чином, використання його фінансових ресурсів було неефективним.

В нинішніх умовах ефективність діяльності підприємства може визначатися не з допомогою окремих, між собою ніяк не пов'язаних

показників, а через застосування комплексної оцінки. Це реалізується з допомогою системи взаємозв'язаних коефіцієнтів та показників, які показують ефективність діяльності системи управління підприємства його фінансовими ресурсами на етапах їх розподілу і відтворення та формування.

Сучасна практика та теорія управління потребує утворення ефективних, сучасних наукових та методичних підходів щодо оцінювання ефективності управління всіма напрямками та сферами господарської- фінансової діяльності підприємств, в тому числі формуванням і використанням їх фінансових ресурсів, на базі комплексності і системності прийняття та виконання управлінських рішень.

Оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства може здійснюватися з використанням класичних коефіцієнтів оборотності та рентабельності різних видів капіталів, які втілюють в собі той або інший вид фінансових ресурсів.

Для одержання більш повної картини про ефективність використання фінансових ресурсів замало тільки оцінити та проаналізувати показники, що стосуються усієї сукупності фінансових ресурсів, які є у розпорядженні підприємства. Для цього необхідно провести всебічний аналіз використання кожного виду фінансових ресурсів, а саме: короткотермінових фінансових вкладень, грошових коштів, коштів в розрахунках.

Якщо аналізувати динаміку фінансових ресурсів підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» (табл. 2.5) є дебіторська заборгованість. Як показав аналіз, її частка в 2021 – 2023 роках займала значну питому вагу в структурі фінансових ресурсів – 86,3 % (2023 рік). Тому досліджуваному підприємству потрібно удосконалювати структуру фінансових ресурсів через механізми управління дебіторською заборгованістю оскільки дебіторська заборгованість – це кошти які відволікаються з обороту підприємства.

Таким чином, масштаб виробництва, його ефективність визначають склад, суму і структуру фінансових ресурсів підприємства. В свою чергу від

розміру фінансових ресурсів залежить збільшення виробництва і соціальний та економічний розвиток підприємства. Наявність фінансових ресурсів та їхнє ефективне використання впливає на фінансове благополуччя підприємства: ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість.

Власний капітал є головним джерелом формування фінансових ресурсів. Тому потрібно проаналізувати як величина власного капіталу впливає на ефективність використання фінансових ресурсів. Тим більше аналіз показників фінансової стабільності та показники оцінки фінансових ресурсів ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» показав, що підприємство в 2023 році в основному в структурі капіталу має саме власний капітал.

З цього приводу необхідно обрахувати показник фінансового важеля, який характеризує відношення усіх активів до власного капіталу. На базі даного показника розраховується ефект фінансового важеля, який визначається множенням фінансового важеля на показник рентабельності основної діяльності (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Розрахунок ефекту фінансового важеля підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ»

Показники	Роки		
	2021	2022	2023
Фінансовий важель	1,06	1,07	1,0
Рентабельність основної діяльності (Прибуток від реалізації продукції / Витрати на виробництво продукції та її реалізацію), %	8,0	3,0	0,5
Ефект фінансового важеля	10,4	3,2	0,5

Дані таблиці 2.10 свідчать про високу дію ефекту фінансового важеля в 2021 році, який становив 10,4, що означає що власний капітал підприємства використовувався ефективно. Але в 2022 році спостерігається значне

зниження ефекту фінансового важелю порівняно з 2021 роком – в 3,3 рази. В 2023 році підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» неефективно використовувало власний капітал, так як ефект фінансового важеля становив 0,5, що нижче за 1.

Функціонування ринкової економічної системи в Україні можливе при умові збільшення ефективності використання фінансових ресурсів. Ефективність збільшення фінансових ресурсів значно залежить від напрямів спрямування фінансових ресурсів підприємства.

Можливості покращання фінансового забезпечення підприємств можна поділити на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх факторів належать комерційні, виробничі, фінансові та економічні. Виробничі резерви пов'язані із пошуком зростання виробництва високоякісної конкурентної продукції, поліпшення асортименту, який би більшою мірою допомагав високоефективному використанню виробничого потенціалу суб'єкта господарювання та був направлений на запити ринку. Резерви комерційного характеру передбачають пошук перспективних ринків для збуту продукції підприємства, постійне інформування керівництва про зміну ринкової ситуації, дослідження можливостей запровадження на ринок новітніх видів продукції, забезпечення нормального руху продукції від виробництва до споживача тощо. Економічні та фінансові резерви першочергово спрямовуються на оптимізацію виробничого процесу підприємства, обґрунтований його вибір стратегії розвитку, й також ліквідації впливу негативних чинників фінансового характеру.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Шляхи збільшення прибутковості аграрних підприємств

Одним з шляхів підвищити прибутковість сільськогосподарських підприємств є збільшення ціни та зниження собівартості. Але зменшення собівартості не повинно впливати на якість продукції, а зростання ціни – на вподобання споживачів.

Пошук нових ринків збуту реалізовує суттєвий вплив на прибутковість діяльності суб'єкта господарювання. Додатковим чинником є – ділова репутація підприємства, яка формується в залежності від якості продукції, швидкості здійснювання розрахунків із постачальниками, формування вдалої цінової політики т.і. [35].

Зовнішні чинники впливу на прибутковість, це такі умови, які не створені на підприємстві та які важео проконтролювати.

До них належать: транспортні умови; природні умови; кон'юнктура ринку; інфраструктура ринку; конкуренція на ринку; ціни на виробничі запаси; інфляційні тенденції [13]. Збільшення прибутку можна досягти при взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів забезпечення прибутковості. Головна вимога збільшення прибутку – прибутковість кожної одиниці продукції. Виробництво кожної додаткової одиниці продукції впливає на збільшення обсягу величини граничних витрат, але водночас піднімається і загальний дохід – на величину граничного доходу. До тих пір поки граничний дохід більше за граничні витрати, прибуток в цілому збільшується поки його гранична максимізація ще не досягнута та підприємство може підвищувати обсяги виробництва. Отже, розмір прибутку досягає максимуму коли граничний дохід дорівнює граничним витратам.

В економічній літературі науковцями [16] обґрунтовано комплекс наукових підходів стосовно забезпечення прибутковості діяльності аграрних

виробників, кожен з яких характеризує один чи сукупність аспектів управління прибутком підприємства.

Управління прибутком суб'єкта господарювання полягає в тому, що процес управління прибутком аналізується як сукупність функцій, які є необхідними. Після встановлення функцій утворюються декілька альтернативних об'єктів для реалізації цих функцій та обирається той із них, який вимагає мінімум сукупних витрат за один цикл розподілу та формування прибутку [18].

Динамічний підхід аналізується у діалектичному розвитку, розглядаються причинно-наслідкові зв'язки його формування та проводиться ретроспективний аналіз за 5-10 річний період.

Відтворювальний підхід орієнтується на постійне оновлення власного капіталу підприємства, особливо на розширене відтворення цього ресурсу. Процесний прибуток розглядає функції управління як взаємозв'язані.

Процес управління є загальною сумою всіх функцій, а також серією неперервних взаємозв'язаних дій, які спрямовані на управління прибутком підприємства.

Кількісний підхід це перехід від якісних оцінок прибутку до кількісних з допомогою статистичних, математичних методів, експертних оцінок, розрахунків, системи балів [19].

Адміністративний підхід - регламентація функцій, обов'язків, прав, нормативів якості, тривалості, витрат, елементів у нормативних актах в процесі управління прибутком.

Ситуаційний підхід - концентрується на тому, що придатність різноманітних методів керування визначається різною ситуацією.

Прибутковість є інтегральною, багатоаспектною, складною економічною категорією, яка описується високим ступенем залежності від впливу комплексу різних чинників, що система розподілу та формування прибутку повинна максимально ураховувати усі перераховані підходи, проте своєрідну

увагу необхідно приділити системному, комплексному, ситуаційному їх складовим.

Вдале застосування економіко- організаційного механізму дає можливість формувати передумови для забезпечення прибутковості діяльності підприємств, зокрема й аграрних [51].

При формуванні економіко-організаційного механізму виділяють комплекс важелів впливу [24].

Економічні важелі включають: інвестиційні та інноваційні заходи, мотиваційний механізм, страхування і оподаткування, фінансово-кредитний механізм регулювання, ціноутворення, засоби стимулювання на шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства (рис. 3.1).

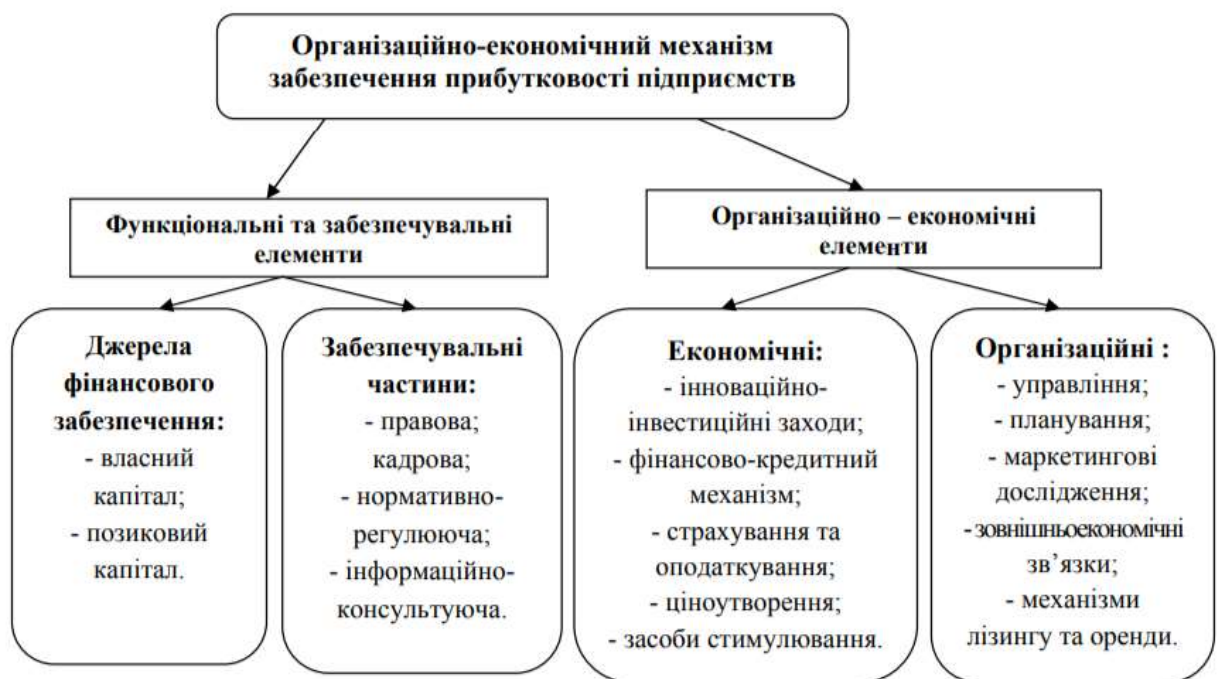

Рис. 3.1. Схема формування організаційно-економічного механізму забезпечення прибутковості підприємств [24].

Сутність економіко-організаційного механізму забезпечення прибутковості аграрних підприємств полягає в розробці і імплементації країною таких умов для ефективного їх функціонування, мінімальний вплив яких полягає у забезпеченні найменшого малого втручання контролюючих органів у діяльність підприємств.

Початковим етапом і невід'ємним елементами забезпечення прибутковості діяльності підприємств є визначення функцій прибутку, обґрунтування підходів щодо прибутковості їх функціонування, чинників його формування. Успішна імплементація складових економіко- організаційного механізму є визначальною умовою в забезпеченні формування прибутковості аграрних підприємств. За умови системного та глибинного дослідження суті складових формування прибутковості на кожному окремому підприємстві, вдасться досягти найкращих результатів ефективності його функціонування і забезпечити їх стабільне зростання в майбутньому [17].

Формування прибутку аграрних підприємств є особливим, так як на відміну від інших підприємств в аграрних підприємствах виробничий процес не відповідає календарному року. Також доцільно звернути увагу на витрати виробничого процесу, збільшення яких зменшує розмір прибутку підприємства. Під час настання періоду посіву, догляду за рослинами або збирання врожаю в аграрних підприємствах задіюється дорога аграрна техніка, яка вимагає великих коштів на її придбання і ремонт [15].

Залежність аграрних підприємств від різних чинників є дуже важливою, що впливає на коливання суми чистого прибутку. Серед таких чинників виділяють погодні умови, ціни на сировину та обладнання, якість сировини, тощо.

На розмір чистого прибутку впливають два чинники: збільшення доходів та зменшення витрат.

Відносно проблем при формуванні прибутку в аграрних підприємствах дослідженнями виявлено, що негативними чинниками, що ведуть до зростання витрат, є природні умови, інфляція, підвищення цін на виробничі ресурси, чинники, які пов'язані з внутрішнім середовищем аграрних підприємств. Однією із основних проблем прибутковості аграрних підприємств є нестача коштів на покупку нових і модернізацію старих основних засобів, що задіяні в процесі виробництва аграрної продукції. В результаті і виробничому процесі

використовується застаріла техніка, яка вимагає значних витрат на її ремонт, знижує якість продукції [19].

Недостача фінансових ресурсів негативно впливає на якість насіння, посівного матеріалу і добрив, що веде до зниження якості і об'ємів виробництва аграрної продукції. Таким чином, для подальшого функціонування та розвитку аграрна діяльність потребує фінансування.

Нині в Україні існує диспаритет цін не на користь аграрного виробництва. На це впливають фактори, які направлені на збільшення собівартості аграрної продукції, зменшення доходів аграрних підприємств.

Для вирішення питань забезпечення паритету цін державі необхідно здійснити [17]:

1) відпрацювання механізму підтримання доходів аграрних виробників через систему регулювання фінансування, страхування, мінімальних цін, кредитування;

2) оперативний контроль за рухом ринкових цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва, доходністю галузей та витратами на виробництво;

3) погодження із зацікавленими державами фінансово-кредитної та цінової політики на світовому продовольчому ринку сировини із врахуванням руху цін на них;

4) визначення імпорتنих бар'єрів у формі тарифів та квот для захисту власного ринку аграрної продукції;

5) оцінка тенденцій руху цін світового ринку та внутрішніх цін на аналогічні товари.

Велику роль в регулюванні рівня цін державою грає встановлення підтримуючих цін на зерно через заставну закупівлю, під якою розуміють гарантовану державою купівлю зерна в аграрних виробників за рахунок коштів бюджету на певний період і його зберігання протягом певного терміну, із правом витребувати це зерно.

Державні заставні купівлі зерна здійснюються через Аграрний фонд, який надає бюджетну позику виробнику зерна, яке є об'єктом державного цінового регулювання, під заставу його об'єкта цінового регулювання. Для підняття ефективності регулювання аграрного ринку Міністерство фінансів України, Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки, міністерство аграрної політики та продовольства України повинні забезпечити фінансування Аграрного фонду в розмірі, який дозволить здійснювати закупівлю об'єктів державного цінового регулювання аграрної продукції за ф'ючерсними та форвардними контрактами [26].

Нині дуже переважає прибутковість підприємств, які зайняті в галузі рослинництва, на що сприятливо впливає помірний клімат, наявність чорноземів тощо. Однак, при тому що спостерігається зростання доходів аграрних підприємств, одночасно присутня тенденція до зростання їх витрат.

Таким чином, сільськогосподарська сфера вимагає фінансування, яке зумовлено погашенням поточних витрат, модернізації та оновлення та застарілої техніки, страхування ризиків і т.д.

Вирішальна роль в вирішенні цієї проблеми належить державі. Для підтримки сільськогосподарських товаровиробників варто було б з боку держави реалізувати ефективніший контроль за ринковими цінами на аграрну продукцію, регулювати мінімальні ціни, фінансування, кредитування, страхування тощо.

3.2. Оптимізація структури капіталу підприємства як напрям удосконалення формування його фінансових ресурсів

Фінансові процеси, які пов'язуються із формуванням ресурсів сільськогосподарських підприємств привертають сьогодні особливу увагу. Відомо, що аграрії не завжди можуть сформувати певну суму фінансових ресурсів, які їм необхідні. Головна причина - воєнне вторгнення, яке дуже змінює кон'юнктуру ринку та призводить до зменшення запланованого

доходу. В результаті ліквідність сільськогосподарських підприємств зменшується і є загроза їх фінансовій стійкості. Несприятлива ситуація впливає на відносини з іншими учасниками ринку, в тому числі з фінансовими установами [33].

В умовах ринку для сільськогосподарських підприємств дуже важливо, щоб величина власних фінансових ресурсів, яка формує фінансову стійкість, зростала. Дослідження кожного з елементів фінансових ресурсів та надання практичних й теоретичних рекомендацій стосовно їх вдосконалення сприятиме тому, що сільськогосподарські підприємства будуть більш конкурентоспроможними в сьогоденних складних умовах.

Від розміру фінансових ресурсів, структурного співвідношення, стану залежить фінансування сільськогосподарським підприємством процесу розширеного відтворення, виконання зобов'язань перед бюджетами всіх рівнів, банками та страховими організаціями, технологічний, соціальний, економічний розвиток сільськогосподарського підприємства загалом. Присутність фінансових ресурсів й ефективність їх використання визначають платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість, тому процес формування фінансових ресурсів як бази фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає ґрунтовного вивчення [30].

На формування фінансових ресурсів підприємств впливають різноманітні фактори: внутрішніх та зовнішні.

Використання тільки власних коштів може обмежити розвиток фінансового потенціалу суб'єкта господарювання, тоді як використання позикових коштів у великих розмірах за нестабільного зовнішнього середовища досить нарощує міру ризику для фінансової діяльності підприємства. Для формування фінансових умов безперервності виробничої та господарської діяльності кожне підприємство повинно мати достатню суму фінансових ресурсів, структура яких має сприяти досягненню потрібного

рівня прибутковості, забезпеченню належної платоспроможності, посиленню фінансової стійкості, і в цілому підняттю ринкової вартості [16].

Процес формування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства є невід'ємною частиною комплексної системи керування його прибутковістю та повинен базуватися на таких головних принципах [33]:

- інтегрованість (менеджмент фінансових ресурсів відбувається в сукупності з іншими ресурсами);
- системність (уможливлює менеджмент фінансових ресурсів із врахуванням чинників внутрішнього та зовнішнього бізнес середовища);
- комплексність (утворює умови для розробки і прийняття рішень, які впливають на результативність діяльності);
- адаптивність (утворює умови для менеджменту фінансових ресурсів в гнучкій системі, що пристосовується до мінливих ринкових умов);
- науковість (визначення необхідності впровадження нових підходів і використання наукового аналізу до менеджменту фінансових ресурсів підприємства).
- синергізм (забезпечення координації усіх операцій і сприяння одержанню більшого економічного ефекту);
- динамічність (забезпечує достатньо швидкий рух фінансових ресурсів між всіма підсистемами) [15].

Дослідження тенденцій в структурі формування фінансових ресурсів українських сільськогосподарських підприємств та їх пов'язаність з фінансовими результатами допомагає розпізнати такі напрями покращення процесу їх формування:

- 1) утворення адекватної інформаційної бази про господарсько-фінансову діяльність аграрного підприємства;
- 2) вибір ефективних джерел фінансування та оптимізація фінансової структури;
- 3) забезпечення фінансовими ресурсами в розмірі, який необхідний для проведення діяльності підприємства та покриття його зобов'язань;

4) постійний моніторинг фінансових ресурсів бізнесу за критеріями фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності тощо.

Аналіз діяльності українських підприємств демонструє, що більшість із них стикаються з проблемою ефективного формування фінансових ресурсів і вибору їх раціональної структури.

Динаміка фінансових результатів діяльності вітчизняних підприємств показує, що їх фінансові ресурси дуже обмежені через зменшення прибутковості і можливості повернення залучених фінансових ресурсів. Для одержання самих кращих результатів господарсько-фінансової діяльності підприємству потрібно обрати оптимальну структуру фінансових ресурсів, яка є одним з головних завдань сучасного фінансового менеджменту [33].

В умовах конкурентного ринку і постійних змін у економічній ситуації підприємствам необхідно залучати фінансові ресурси та забезпечувати їх оптимальне використання для досягнення необхідного рівня господарської результативності та прибутковості. Підприємства стикаються з проблемою вибору стратегій аналізу фінансових ризиків, управління фінансами, раціонального розподілу фінансових активів і оптимізації фінансових процесів [23].

Необхідно також врахувати зміни в внутрішньому і зовнішньому середовищах підприємств при прийнятті стратегічних рішень в сфері фінансів. При цьому глобалізація ринків, збільшення впливу ризиків, нестабільність економічних умов і інші чинники потребують від керівництва підприємства активного запровадження стратегічного фінансового планування, яке б могло враховувати можливі виклики і загрози. Питання економічної ефективності використання фінансових ресурсів нині є актуальною для великих корпорацій, малого і середнього бізнесу. В умовах недостатніх фінансових можливостей підприємствам необхідно знаходити оптимальні рішення, які б забезпечили не тільки виживання, але й розвиток та зростання [16].

Зростання рівня процентних ставок за кредитами і податкового навантаження ведуть до обтяження фінансового стану підприємств. Тому

неефективне управління фінансами, посилене ризиком валютних коливань, становлять суттєві виклики для досягнення високого рівня економічної ефективності підприємств.

Вирішальне значення для забезпечення стійкого розвитку підприємства мають практичні та теоретичні аспекти оптимізації фінансової стратегії і управління фінансовими активами. Оптимізація фінансової стратегії включає в себе вибір оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, розробку фінансових планів та стратегій розвитку, й також рішення стосовно фінансування і інвестування проектів [33].

Практичні аспекти включають в себе реалізацію обраної стратегії через управління фінансовими активами. Це все охоплює комплекс дій, які спрямовуються на оптимізацію портфеля управління ліквідністю, інвестицій, управління ризиками, й також управління борговим навантаженням та контроль за обіговими коштами [14].

Всі ці аспекти пов'язані для забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів, мінімізації ризиків і максимізації прибутковості підприємств.

Головними складовими для досягнення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства слугують стратегічні цільові орієнтири управління ним і методологія управління фінансовими ресурсами. При цьому стратегічні цільові орієнтири визначають загальні цілі і напрями розвитку підприємства, включаючи фінансові показники, такі як ринкова частка, прибуток, інновації і т.і. На їх базі визначається візія підприємства і формуються управлінські рішення у сфері ефективності (рис. 3.2).

Методологія управління фінансовими ресурсами включає в себе аналіз фінансової звітності, бюджетування, ризик-менеджмент, інвестиційний аналіз, оптимізацію витрат, планування фінансових потоків тощо. Ця методологія допомагає ефективно розподіляти фінансові ресурси, мінімізувати ризики і збільшувати прибутковість підприємств. З допомогою вищезазначених інструментів підприємство може виконувати визначені

фінансові плани та швидко реагувати на внутрішні та зовнішні фактори, успішно адаптуватися до зміни ринкових умов, забезпечувати стійкий фінансовий розвиток відповідно до своєї місії та стратегії. Взагалі успішна методологія допомагає збільшувати конкурентоспроможність і досягти довгострокового успіху підприємства [15].

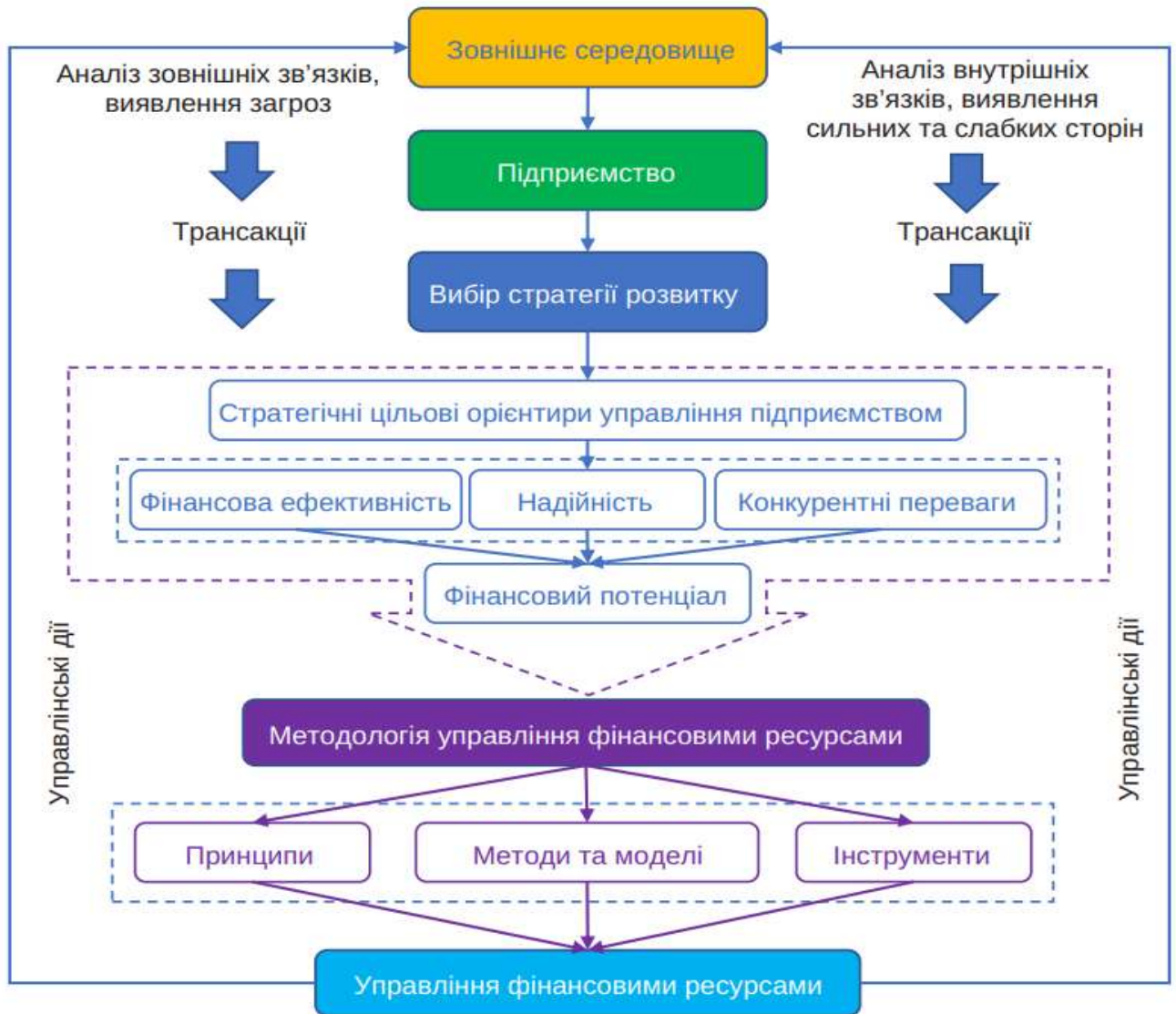

Рис. 3.2. Логічна модель управління фінансовими ресурсами підприємства [15]

Для забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів підприємства та зниження ризиків фінансових втрат потрібно використовувати комплексний набір методів та інструментів. Цей набір в себе включатиме бюджетування, яке дозволяє детально планувати витрати і доходи, що знижує рівень ризику і допомагає уникнути надмірних витрат.

Вагомим інструментом для виявлення слабких місць в фінансовій діяльності і резервів для оптимізації є аналіз фінансової звітності.

Важливими аспектами фінансового управління підприємством є також оптимізація витрат та ризик-менеджмент. Ризик-менеджмент є процесом ідентифікації, контролю, оцінки і управління ризиками, які впливають на результативність підприємства та фінансову стійкість [26].

Оптимізація витрат передбачає функціональний процес пошуку і запровадження способів зменшення витрат без погіршення якості продукції або послуг. Оптимізація витрат базується на їх аналізі для виявлення неефективних та надмірних витрат підприємства. Складовими елементами оптимізації є: ефективне управління запасами, енергоефективність, вибір оптимальних постачальників, стандартизація і оптимізація виробничих та фінансових процесів. Поєднання ризик-менеджменту і оптимізації витрат допомагає підприємствам зберігати фінансову стабільність і підвищувати ефективність своєї діяльності на засадах зниження можливості фінансових витрат в перспективі [16].

Загальне забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства вимагає використання дієвого механізму їх формування (рис. 3.3).

Це зумовлено тим фактом, що при умові значної обмеженості фінансових ресурсів не можна досягти високої ефективності їх використання в зв'язку із потенційною нестачею оборотних коштів, які потрібні для забезпечення ефективної операційної діяльності підприємства. Практична цінність такої моделі полягає у здатності оптимізувати та систематизувати процеси залучення і управління фінансовими ресурсами підприємства. Ця модель допомагає підприємству визначати джерела фінансування, визначати оптимальні стратегії залучення капіталу, раціонально розподіляти кошти, та мінімізувати фінансові ризики. Таким чином, підприємство може досягти стабільності фінансового стану та забезпечувати свій розвиток і ринкову конкурентоспроможність [18].

Рис. 3.3. Логічна модель управління фінансовими ресурсами підприємства [18]

Така модель сприяє впровадженню стратегій росту і інновацій, які потребують відповідного фінансування, завдяки чому вона є потужним інструментом досягнення фінансової стійкості підприємства у довготерміновій перспективі.

Використання фінансових ресурсів дозволяє підприємствам уникати фінансових складностей, забезпечувати умови для впровадження інновацій, розширення виробництва і збільшення рівня конкурентоспроможності.

Тобто ефективне фінансове управління підприємством вимагає постійного оновлення і адаптації стратегії до змін на ринку і внутрішніх чинників. Така ефективність повинна реалізуватися на засадах дієвого управління ризиками і удосконалення системи їх моніторингу разом із забезпеченням диверсифікації джерел формування фінансових ресурсів.

3.3. Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств

З ціллю глобалізаційного розвитку економіки України необхідно збільшити ефективність використання фінансових ресурсів підприємств. Для забезпечення ефективного управління фінансами ресурсами підприємств потрібно вдосконалювати та розвивати, розробляти нові методичні підходи.

Система показників має значне значення для оцінки ефективності, але при цьому економічний ефект досягається за рахунок виробництва якісної продукції, надання відповідних послуг і отримання прибутку [10].

Управління ефективністю ресурсного потенціалу потрібно розглядати як допоміжний етап, який повинен містити такі напрямки, як якість управління і управління результатами. Якість управління включає в себе культуру управління і формується за рахунок мотивації і контролю над поставленими цілями підприємства.

Напрямок «управління результатами діяльністю» характеризується сукупністю систематичних процедур та підходів, які можуть використовуватися з ціллю оцінки результатів діяльності підприємства. Контроль як основний і потрібний етап є підсумковим кроком формування системи ефективного управління ресурсним потенціалом підприємств; крім того, він повинен використовувати системи спостереження та перевірки відповідності використання ресурсів підприємства установленим стандартам і нормам [14].

Ефективність досягається за рахунок реалізації дій, які виконуються під час управління. Головними напрямками формування системи ефективного управління використанням ресурсного потенціалу є: забезпечення стабільності формування та ефективності використання внутрішніх й зовнішніх фінансових ресурсів; ефективне використання трудових ресурсів; розвиток інноваційних процесів та запровадження їх у діяльність.

Проблему управління використанням та формуванням фінансових ресурсів потрібно аналізувати на тактичному, стратегічному, оперативному рівнях.

Вдосконалення організації управління фінансовими ресурсами підприємств потрібно розглядати як один із головних факторів збільшення ефективності їх формування і використання [33].

Для забезпечення ефективного розв'язання соціальних та економічних завдань підприємству потрібно вчитися розподіляти фінансові ресурси і вибрати оптимальні варіанти зростання капіталу за рахунок внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів [17].

В умовах трансформації вирішальною метою управління фінансовими ресурсами є забезпечення підприємств потрібними й достатніми коштами на базі дотримання таких принципів: аналізу структури та ціни фінансових ресурсів, їх оптимізації і структуризації; постійного аналізу фінансового стану і оцінки перспектив його розвитку; розробка політики раціонального розподілу прибутку та його зростання; визначення податкової і цінової політики підприємства; різноманіття вкладень капіталу із врахуванням реальної ринкової кон'юнктури, перспектив розвитку організацій і впливу макроекономічних факторів зовнішнього середовища; формування політики із розширення виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності [36].

Таким чином, від ефективної організації і правильного керування фінансовими ресурсами підприємства залежить його фінансовий стан і його положення на ринку у сучасних конкурентних умовах.

Ефективність залучення і використання фінансових ресурсів забезпечує своєчасний моніторинг і контроль, що дає можливість, виявляти і коригувати відхилення та оптимізувати витрати стосовно залучення і використання. Побудова такої системи на підприємстві повинна охоплювати групи нормативних ознак і показників: оптимальним обсягом фінансових ресурсів; достатності фінансових ресурсів для забезпечення операційної

діяльності; руху грошових потоків і результатів використання фінансових ресурсів [17].

Головним елементом управління фінансовими ресурсами є вибір результативних інструментів усунення слабких місць в управлінні підприємством, що відповідають об'ємам його кризового стану [38].

Основними напрямками покращення фінансового стану підприємства є економія всіх видів ресурсів, які споживаються у виробництві: матеріальних та трудових; зменшення трудомісткості продукції; зростання продуктивності праці; розробка і застосування високопродуктивних та прогресивних, технологій; заміна і модернізація застарілого обладнання; внесення змін в фінансову стратегію розвитку підприємства; продаж частини основних засобів або здача в оренду основних засобів, які не використовуються у робочому процесі; здійснення інвентаризації стану майна з ціллю виявлення активів, що необхідно списати; забезпечення систематичного надходження та ефективного викорисовування фінансових ресурсів; формування системи контролю за рухом та вчасною інкасацією дебіторської заборгованості; рефінансування дебіторської заборгованості; проведення реструктуризації активів; дотримання раціонального співвідношення власних і позикових коштів [25].

Вдосконалення використання фінансових ресурсів на підприємстві можливо через підвищення результативності використання та розміщення ресурсів на підприємстві. При цьому забезпечується розвиток виробництва або інших сфер діяльності на базі збільшення прибутку і активів, при збереженні кредитоспроможності і платоспроможності [50].

Якість використання фінансових ресурсів оцінюється через ефективність використання, при цьому ефективність реалізується через вплив внутрішніх та зовнішніх чинників: соціальних, економічних, правових тощо. Не дивлячись на значну кількість фінансових коефіцієнтів і різних підходів стосовно визначення ефективності використання фінансових ресурсів, потрібно застосовувати таку систему критеріїв і їх нормативних значень, яка

була б сприяла для точнішої оцінки ефективності використання існуючих фінансових ресурсів на підприємстві та була б зрозумілою, аргументованою і враховувала вид економічної діяльності підприємства. Застосування багатоманітних традиційних та нових методичних інструментів (SWOTаналізу, бенчмаркінгу, факторного мультиплікативного аналізу, експертних оцінок) дає змогу проаналізувати специфіку та сучасні тенденції формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і ефективність їх використання [18].

Державне регулювання механізмів розвитку сільськогосподарського сектора економіки характеризується впливом фінансової політики держави на їх структуру, інструменти і важелі, використовуючи які, держава визначає структуру та обсяг фінансових ресурсів, якими користуються сільськогосподарські підприємства, працюючи в аграрній сфері.

Найбільш сприяють фінансовому регулюванню та забезпеченню: механізм банківського кредитування, механізм державної фінансової підтримки.

Конкурентне середовище в сільськогосподарському секторі має вплив на доступ сільськогосподарських підприємств до фінансових інструментів серед яких головне місце займають банківські кредити. Нині в сільськогосподарській сфері залишаються проблеми низької активності залучення кредитних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами, найбільше це стосується дрібних товарних виробників, частка яких є великою у загальній кількості підприємств галузі. Така ситуація посилює необхідність надання фінансової підтримки таким суб'єктам господарювання, які показали в умовах воєнного стану спроможність та гнучкість забезпечення продовольчих потреб споживачів. Аналіз обсягів банківського кредитування сільськогосподарських підприємств до повномасштабного вторгнення показав, що низьку питому вагу наданих кредитів підприємствам цієї галузі у загальній

сумі кредитів наданих суб'єктам господарювання – 7,2%, до цього ж така тенденція є практично незмінною упродовж останніх 8 років [23].

Держава в нинішніх сучасних умовах використовує фінансові важелі та інструменти для сприяння підприємницькій активності суб'єктам малого та середнього бізнесу через банківську систему. З ціллю підтримки агропромислового виробництва внесено зміни стосовно умов кредитування аграріїв в межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» в період дії воєнного стану. Аграрії можуть отримати кредит під 0% у сумі до 60 млн. грн. терміном до шести місяців на ведення сільськогосподарської діяльності - придбання палива, добрив, техніки, насіння) [17].

Законодавством було внесено зміни до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» із розширенням можливостей підтримки суб'єктів підприємництва – аграрних товаровиробників для забезпечення фінансування ними посівних робіт. Державою також передбачено додаткову фінансову підтримку середнього і малого агробізнесу через компенсацію процентної ставки за кредитами до 50 млн. грн. Уряд також встановив максимальний розмір державної гарантії за портфельними кредитами до 80 відсотків [21].

Позитивною тенденцією є можливість для сільськогосподарських підприємств подати заявку на одержання державних субсидій, субсидованих, цільових, кредитних програм, позик та технічної допомоги від Європейського союзу і інших міжнародних донорів на онлайн-платформі Державний аграрний реєстр.

Український державний фонд підтримки фермерських господарств перевіряє надані заявки і відомості про отримувача, що знаходяться в Державному аграрному реєстрі, на предмет відповідності вимогам цього Порядку [13], визначає розмір бюджетних коштів за кожним отримувачем в межах бюджетних асигнувань, щомісячно програмними засобами Державного аграрного реєстру формує перелік отримувачів в розрізі напрямків про нарахування розмірів бюджетних коштів із врахуванням черговості подання заявок і подає їх до Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Існування аграрних розписок надає можливість оформити кредит на добрива, техніку або інші ресурси. Обов'язковою заставою при оформленні є майбутній врожай.

Головною передумовою ефективного розвитку аграрної галузі в умовах воєнного стану є підтримка середнього та малого бізнесу, які можуть гнучко підлаштовуватись під вимоги часу та забезпечувати продовольчу безпеку національного рівня [52].

Позитивною тенденцією в сфері державної підтримки сільського господарства є:

- можливості аграрних підприємств отримувати допомогу, державні субсидії, цільові, субсидовані кредитні програми, позики та технічну допомогу від Європейського союзу і інших міжнародних донорів, користуючись онлайн-платформою Державного аграрного реєстру;
- суттєве спрощення банківськими установами умов одержання кредитів для сільськогосподарських товаровиробників [34].

В умовах воєнного стану значно зростає роль держави стосовно необхідності утворення агропродовольчої системи із врахуванням викликів і спрямування векторів фінансової політики на фінансову підтримку галузі шляхом удосконалення існуючих фінансових інструментів, надання їм вагомості стосовно впливу на результати діяльності суб'єктів господарювання пріоритетної галузі, що сприяє національній, світовій продовольчій безпеці.

ВИСНОВКИ

В процесі написання магістерської кваліфікаційної роботи було детально досліджено управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства та зроблені наступні висновки, які полягають в розробці шляхів удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств.

Фінансові ресурси необхідно розглядати з трьох позицій:

- створення та використання фінансових ресурсів відбувається в межах фінансових відносин;
- фінанси підприємства як складову виробничих відносин;
- визначення «ресурси» розглядати як запаси, які використовуються на визначені цілі.

Фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання є грошові кошти, що можуть бути власними і залученими, якими підприємство розпоряджається у повному обсязі та витратити їх для фінансування та виконання фінансових зобов'язань і поточних витрат.

Джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та залучені кошти. Власний капітал характеризує загальну суму засобів суб'єкта господарювання, які належать йому на правах користування, володіння і розпорядження, тобто перебувають у його власності та спрямовуються підприємством для формування частки активів безстроково на безповоротній, безоплатній основі.

Залучені кошти представлені одержаними на фінансовому ринку короткотерміновими та довготерміновими кредитами.

Формування фінансових ресурсів суб'єкта господарювання – це складний динамічний процес, який спрямований на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високоякісного використання.

В основі системи управління фінансовими ресурсами підприємства лежать два елементи: управління формуванням фінансових ресурсів і

управління використанням фінансових ресурсів, чи їх функціонуванням. У підґрунті системи управління формуванням фінансових ресурсів лежить концепція їх структури.

Таким чином, можна визначити етапи процесу управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання у нинішніх умовах господарювання:

1. Виявлення і формулювання проблеми та завдання управління фінансовими ресурсами, які потрібно виконувати на базі минулого досвіду і наявної інформації.

2. Прийняття управлінського рішення стосовно використання фінансових ресурсів та його реалізації.

3. Аналіз результатів затвердженого рішення із погляду можливих варіантів його модифікації або зміни, й також їх врахування у процесі накопичення досвіду, який можна використати в майбутньому.

Під час проведеного дослідження було опрацьовано матеріали фінансової звітності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» знаходиться в Хмельницькій області, Теофіпольський район, смт ТЕОФПОЛЬ, вулиця ШЕВЧЕНКА. Основний вид діяльності досліджуваного підприємства - вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Також додаткова діяльність підприємства: вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів; вирощування пряних, ароматичних і лікарських культур.

Аналіз показників ліквідності підприємства показав, що всі коефіцієнти ділової активності в 2023 році порівняно з 2022 роком збільшились. Це позитивне значення, основним фактором такого явища, є збільшення виручки від реалізації продукції.

Тривалість обороту активів, капіталу досить тривалий і в 2023 році відповідно становив – 1587 та 1521 дні, але порівняно з 2022 роком ці показники покращились майже в 2 рази. Можна відмітити покращення те що, значно зменшилась тривалість обороту кредиторської заборгованості в днях і в 2023 році вона становила 4 дні, це означає що підприємство вчасно

розраховується з своїми кредиторами, також позитивною тенденцією є зменшення тривалості обороту матеріально виробничих запасів, порівняно з 2022 роком – в 3,3 рази. Така ситуація свідчить про підвищення ефективності використання запасів.

На підприємстві ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» протягом аналізованого періоду спостерігається покращення показників ліквідності та платоспроможності. Коефіцієнти поточної ліквідності, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності в 2023 році значно зросли і перевищують нормативні значення в рази, така ситуація пов'язана зі значним зменшенням поточної заборгованості. Також збільшився коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей за аналізований період, це пов'язано зі зменшенням поточної заборгованості в 2023 році порівняно з 2022 роком.

Показники рентабельності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» є значно низькими. В 2022 році підприємство отримало збиток в сумі 207,5 тис. грн. Але в 2023 році ситуація покращилась за рахунок отримання прибутку 135,5 тис. грн. Рентабельність по всіх показниках не досягає 1%.

Коефіцієнт рентабельності основної діяльності є дуже низьким і знижується протягом аналізованого періоду. Потрібно відмітити збільшити собівартість в 2023 році в 2 рази за аналізований період, що значно негативно вплинуло на показники рентабельності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ».

Вищевказані показники показують погіршення фінансового становища підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ», і це потрібно враховувати при плануванні фінансового забезпечення на наступні роки.

Негативною ситуацією в динаміці фінансових ресурсів підприємства є те, що відсутні короткострокові фінансові вкладення а також спостерігається зростання дебіторської заборгованості.

Власні оборонні кошти за 2022 та 2023 роки значно збільшились порівняно з 2021 роком майже в 2,5 разів, це пов'язано із зменшенням поточних зобов'язань підприємства. Коефіцієнт фінансової стабільності, який визначається як власні кошти діляться на залучені на підприємстві складає

дуже високе значення і означає що в 2023 році на підприємстві власний капітал перевищував залучений капітал в 318 разів. Коефіцієнт фінансової стабільності досліджуваного підприємства мав достатньо високі значення і в 2021 і в 2022 роках.

Показники фінансової стійкості та стабільності ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» демонструють велику питому вагу власних коштів в структурі активів підприємства, що свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх запозичень.

Фінансові ресурси підприємства в 2021-2023 роках формувалися за рахунок внутрішніх джерел більш ніж 80%. В 2023 році на підприємстві переважали внутрішні джерела фінансових ресурсів, що становили – 98,8% від усіх джерел фінансування. За аналізований період спостерігається значне зниження залучених ресурсів на 17,9 %. Слід відмітити що підприємство залучало за три останні роки тільки короткострокові кредити. Довгострокові кредити підприємство не залучало зовсім.

Головним внутрішнім джерелом фінансових ресурсів підприємства слугує виручка від реалізації. За аналізований період спостерігається зростання виручки від реалізації на 19,6 %, але слід відмітити що величина чистого прибутку в 2023 році порівняно з 2021 роком зменшилась на 421,3 тис. грн., а в 2022 році підприємство отримало збиток в сумі 207,5 тис. грн.

Обрахунок та оцінка показників ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» дає підстави зробити висновок про незначний ступінь фінансової незалежності досліджуваного підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Адже коефіцієнт автономії підприємства в 2023 році становив 0,99. За останні роки спостерігається зниження чистого прибутку підприємства, в 2022 році підприємство отримало збиток в сумі 207,5 тис. грн. Так як за аналізований період спостерігається зниження рентабельності діяльності підприємства за аналізований період на 7,5%,. Таким чином, використання його фінансових ресурсів було неефективним.

Результати дослідження свідчать про високу дію ефекту фінансового важелю в 2021 році, який становив 10,4, що означає що власний капітал підприємства використовувався ефективно. Але в 2022 році спостерігається значне зниження ефекту фінансового важелю порівняно з 2021 роком – в 3,3 рази. В 2023 році підприємства ТОВ ВКП «АВАНТАЖ» неефективно використовувало власний капітал, так як ефект фінансового важеля становив 0,5, що нижче за 1.

В сьогоденні сучасних умовах в Україні існує диспаритет цін не на користь аграрного виробництва. На це впливають фактори, які направлені на збільшення собівартості аграрної продукції, зменшення доходів аграрних підприємств.

Велику роль в регулюванні рівня цін державою грає встановлення підтримуючих цін на зерно через заставну закупівлю, під якою розуміють гарантовану державою купівлю зерна в аграрних виробників за рахунок коштів бюджету на певний період і його зберігання протягом певного терміну, із правом витребувати це зерно.

Державні заставні купівлі зерна здійснюються через Аграрний фонд, який надає бюджетну позику виробнику зерна, яке є об'єктом державного цінового регулювання, під заставу його об'єкта цінового регулювання.

Нині дуже переважає прибутковість підприємств, які зайняті в галузі рослинництва, на що сприятливо впливає помірний клімат, наявність чорноземів тощо. Однак, при тому що спостерігається зростання доходів аграрних підприємств, одночасно присутня тенденція до зростання їх витрат.

Таким чином, сільськогосподарська сфера вимагає фінансування, яке зумовлено погашенням поточних витрат, модернізації та оновлення та застарілої техніки, страхування ризиків і т.д.

Вирішальна роль в вирішенні цієї проблеми належить державі. Для підтримки сільськогосподарських товаровиробників варто було б з боку держави реалізувати ефективніший контроль за ринковими цінами на аграрну

продукцію, регулювати мінімальні ціни, фінансування, кредитування, страхування тощо.

З ціллю підтримки агропромислового виробництва внесено зміни стосовно умов кредитування аграріїв в межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» в період дії воєнного стану. Аграрії можуть отримати кредит під 0% у сумі до 60 млн. грн. терміном до шести місяців на ведення сільськогосподарської діяльності -придбання палива, добрив, техніки, насіння).

Законодавством було внесено зміни до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» із розширенням можливостей підтримки суб'єктів підприємництва – аграрних товаровиробників для забезпечення фінансування ними посівних робіт.

Позитивною тенденцією в сфері державної підтримки сільського господарства є:

- суттєве спрощення банківськими установами умов одержання кредитів для сільськогосподарських товаровиробників;
- можливості аграрних підприємств отримувати допомогу, державні субсидії, цільові, субсидовані кредитні програми, позики та технічну допомогу від Європейського союзу і інших міжнародних донорів, користуючись онлайн-платформою Державного аграрного реєстру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755 – VI. Верховна Рада України. 31 серпня
2. Постанова від 16 серпня 2022 р. № 918 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhenniaporiadku-vykorystannia-koshtiv-peredbachenykh-u-derzhavnomu-biudzheti-dlia-nadannia-pidtrymky-fermerskymhospodarstvam-ta-inshym-vyrobnykam-silskohospodarskoj-918-190822> (дата звернення: 19.11.2022)
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 року № 274 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.11.2022)
4. Постанова кабінету міністрів України від 18 березня 2022 р. № 312 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і 29». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2022%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.11.2022)
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 731. Офіційний вісник України. 2013. 31 серпня
6. Boiar A. O., Shmatkovska T. O., Stashchuk O. V. Towards the theory of supranational finance. *Cogent Business & Management*. 2018. Vol. 5(1)
7. Khalatur S., Pavlova H., Vasilieva L., Karamushka D. & Danileviča A. (2022). Innovation management as basis of digitalization trends and security of

financial sector. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 9(4), 56–76. DOI: [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3))

8. Аграрна незалежність – 30 років від старту. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/901-agrarnanezalejnist--30-rokiv-vid-startu-10-vvp-50-mlrd-grn-podatktiv-rinok-zemli-pivmilyona-robochih-mists> (дата звернення: 13.10.2022)

9. Бойко В. О. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1552/1493>

10. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 778–783

11. Бровко Л. І., Бровко Є. І., Крижановський О. О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 57–63

12. Бугас В. В., Коваль А. А. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 32–34

13. В Україні за 2021 рік значно зросло сільгоспвиробництво: які області потрапили у топ. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/v-ukrajini-za-2021-rik-znachno-zroslo-silgospvirobnictvo-de-virobili-naybilshe-novini-11678404.html> (дата звернення: 13.10.2022)

14. Ванькович Д. В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 112–117.

15. Вараксіна О.В., Перебийніс А.В. Управління фінансовими ресурсами як ключовий чинник формування конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. № 30. С. 28–31. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/30_2020ua/7.pdf (дата звернення: 11.08.2023)

16. Великий Ю.М., Топоріна Є.В. Методичні аспекти оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна*

економіка. 2018. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/93.pdf (дата звернення: 11.08.2023)

17. Вінц Ю. О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства. Держава та регіони. 2007. № 10. С. 55–59.

18. Гаврилко П. П. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2016. Т. 21. Вип. 3. С. 131–134.

19. Гвоздєй Н.І., Бондарук І.С., Вінницька О.А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Том 28. № 1. С. 216–221. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1480/6565656606> (дата звернення: 11.08.2023)

20. Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Концептуальні засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. Т. 1. № 32. С. 330–340. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2892>

21. Дані Державної служби статистики в Україні про фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/op>

22. Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Особливості функціонування системи недержавних страхових пенсійних фондів в Україні. Економічний форум. 2020. № 1. С. 135–140 Випуск № 55 / 2023

23. Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Страхування інвестицій та диверсифікація інвестиційних ризиків. «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». 2013. № 10(37). С. 21–26

24. Добрунік Т. П., Кузнєцова О. В. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. Економіка та

- суспільство. 2022. Випуск 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1619/1556>
25. Дорохова Л.М., Недільська Л.В. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Бізнес Інформ. 2017. № 1. С. 241–246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_1_39 (дата звернення: 11.08.2023)
26. Журавльова Т.О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. Економіка та держава. 2020. № 3. С. 42–45. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4535&i=7>
27. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovustabilnist-cherven-2022-roku> (дата звернення: 08.10.2022)
28. Козачок І. А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2011. № 47. С. 277–283
29. Косарева І. П. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 678-682. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_160.
30. Костецький В. В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства. Галицький економічний вісник. 2010. № 4 (29). С. 135–145
31. Кустрич Л.О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. Агросвіт. 2018. № 1. С. 18–24. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/1_2018/4.pdf (дата звернення: 11.08.2023)
32. Малій О.Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2016. № 2. С. 71–74
33. Міністерство аграрної політики і продовольства України: офіційний веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2022)

34. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 11. С. 15-22
35. Нечипоренко А.В., Рибалкіна А.О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/87.pdf (дата звернення: 11.08.2023)
36. Нікольчук Ю., Небжицький Б., Савчук О. Фінансова стійкість як індикатор ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2023. № 1. С. 220–225. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2023-314-33.pdf> (дата звернення: 11.08.2023)
37. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. URL: https://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkaj/https://kse.ua/wpcontent/uploads/2022/06/Damages_report_issue1_ua-1.pdf (дата звернення: 15.10.2022)
38. Поліщук Д.С. Напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів підприємства у сучасних умовах. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (16 червня 2023 р.). Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. 431 с. С. 239–244. URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2707/zb_fin.pdf
39. Притуляк Н. М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем. Економіка. Фінанси. Право. 2013. № 1. С. 26–31.
40. Рудика В.А., Маковецька Н.А. Теоретичні аспекти стратегії розвитку фінансів підприємств. Економіка та суспільство. 2017. № 10. С. 343–346. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/60.pdf
41. Сільське господарство України в умовах воєнного стану: уроки для суспільства і політиків. URL:

<https://www.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9288> (дата звернення: 10.11.2022)

42. Сільське господарство України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/09/zb_sg_20.pdf

43. Стороженко О.О., Шейко О.П., Романенко Т.В. Теоретичні аспекти формування, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Випуск 29. Частина 2. С. 133–137. URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/221/216> (дата звернення: 11.08.2023)

44. У 2020 році українські аграрії взяли рекордний обсяг кредитів. URL: http://naas.gov.ua/newsall/newsukraine/?ELEMENT_ID=6482 (дата звернення: 08.10.2022)

45. Українські аграрії залучили доступних кредитів на 57 мільярдів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/8/691291/> (дата звернення: 08.10.2022)

46. Фоміних В.І., Безпалова Д.І., Довгопола А.Д. Аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Вип. 27. Ч. 2. С. 61–64. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_27/2/17.pdf

47. Чалюк Ю. О. Глобальні соціально-економічні наслідки російсько-української війни. Економіка та суспільство. 2022. № 37. С. 17-20

48. Чалюк Ю. О. Сценарії соціально-економічного розвитку ЄС після BREXIT та COVID. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Том 31(70). № 4. С. 25-31

49. Швець Ю.О. Мозолєвська А.І. Сучасний стан формування фінансової стратегії промислового підприємства та шляхи її реалізації. Інфраструктура ринку. 2019. № 34. С. 235–242. URL: http://www.market-infrod.ua/journals/2019/34_2019_ukr/36.pdf

50. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. Економіка та суспільство. 2023. № 53. С. 67-76

51. Шматковська Т. О., Стащук О. В., Дзямучич М. І. Великі дані та бізнес-моделювання економічних систем. Ефективна економіка. 2021. № 5. С. 53-63

52. Як працює аграрний бізнес в умовах війни
<https://zn.ua/ukr/ariculture/jak-pratsjuje-ahranij-biznes-vumovakh-vijni.html>